

Ⓔ
Pam.2

482

MET HET
BOKSBURG
KOMMANDO.

DOOR

A. P. OBERMEYER,
(laatstelik Sekretaris van Generaal Muller)

~~~~~

OVERGEDRUKT UIT DE VOLKSTEM'

~~~~~

OBE

VOLKSTEM DRUKKERIJ, PRETORIA

— 1905 —

MET HET BOKSBURG KOMMANDO

DOOR

A. P. OBERMEIJER

(laatztelik Sekretaris van Generaal Muller).

IN NATAL

De Wijk Boksburg strekt zich uit van Elandsfontein tot Springs, inhoudende de volgende dorpen: Elandsfontein, Germiston, Elsburg, Vogelfontein, Boksburg, Brakpan, Schapenrust, en Springs. Alles te zamen telt deze wijk een tweeduizend weerbare mannen; echter waren er nooit meer dan een zes- tot achthonderd man op kommando. Na het retireren van Colenso verminderde het getal tot op omtrent een driehonderd burgers. Te Colenso scheidde zich een gedeelte af onder Ass. V.K. van Wijk, terwijl een ander gedeelte onder V.K. Gravett naar Colesberg vertrok.

Eind Sept. 1899 kon men Veldkornet A. J. Dirksen, vergezeld van de eer C. H. Muller, welke de Transvaalse vlag droeg, naar het station te Boksburg zien rijden, gevolgd door een honderdtal burgers, allen gereed om naar Natal's grens te trekken.

Aan het station aangekomen zijnde, wachtte hun een zekere teleurstelling, daar er geen trein mocht vertrekken zonder order van de chef te Elandsfontein. Na aldus een paar dagen op het station gewacht te hebben, werd eindelijk de order ontvangen en vertrok de eerste trein naar Zandspruit, terwijl de vierkleur vrolijk ter zijde wapperde. Toen de trein vertrok, begonnen reeds enkele burgers hun geweren af te schieten. Een week daarna vertrok er weer een kommando, en steeds daarop gingen troepjes burgers naar het front.

Op 2 Nov. '99 kwam een politie-dienaar in dienst van de V.K., bij mij met een lijst: In naam van Stephanus Johannes Paulus Kruger, Staatspresident der Z. A. R., wordt gij hierbij gekommandeerd om op morgen ten 10 ure te verschijnen voor het kantoor van de V.K. met paard, zadel en toom en padkost voor 14 dagen.

Hier was natuurlijk niet veel tegen te zeggen; een zadel en toom verschaft de V.K. mij, en van een man die over het station woonde, kommandeerde ik een paard. De volgende morgen verscheen ik voor de V.K. en deze gelastte mij de 4de te vertrekken; daar ik eerst nog naar Johannesburg wilde, zo stelde ik mijn vertrek uit tot de 7de.

Ik vertrok dan die Maandag morgen ten 7 ure in de richting Volksrust, alwaar ik des avonds te half acht aankwam; ik sliep

die nacht in een coupé en de volgende dag wandelde ik gepakt en gezakt naar Charlestown, alwaar het lager was; hierbij moet ik nog zeggen dat bij gebrek aan paarden-trucks mijn paard achterbleef, geen ik dan ook nooit weer gezien heb.

Te Charlestown aangekomen zijnde, ontmoette ik een Duitser G. en deze inviteerde mij bij hem de nacht te komen logeren. De volgende dag vertrok het lager weer naar Volksrust, en die dag speelde ik met de heer G. een paar partijtjes biljard in een verlaten hotel, dat tans dienst deed voor hospitaal. De 9de Nov. vertrokken wij allen naar Ladysmith, alwaar wij de 10de aankwamen. Hier ontmoette ik V.K. A. J. Dirksen, waarbij ik mij voorlopig aansloot; hij deelde mij mede dat hij iemand nodig had om zijn schrijfwerk te doen, en stelde mij onmiddellijk als zijn sekretaris aan. Die nacht sliep ik onder de V.K. zijn wagen en hoorde voor het eerst in mijn leven de kanonnen in een oorlog schieten.

De volgende dag, 12 Nov., werd ik door de heer Adriaan van Wijk in de posities gebracht, welke om Ladysmith waren, wij waren omtrent een kwartier rijden van het dorp af, of wel een 4000 treden; wij hadden ons gewapend met een goede kijker, zodat wij mooi de verschillende punten van het dorp konden zien. Die nacht kwamen er rapporten omtrent de vijand in en werd er order gegeven om tegen 4 ure in de morgen gereed te wezen uit te trekken. Tegen half vier stond ik op, warmde een beetje soep op van de vorige dag, maakte koffie voor mijn veldfles, ging patronen halen bij de lager kommandant en vertrok op reis naar Ladysmith.

De kanonnen bulderden reeds en een ieder zocht zich een goede positie uit of pakte een muurtje van klippen; nadat wij een uurtje tevergeefs gewacht hadden op Tommy, begon het te regenen en gaf de V.K. order om maar weer lager toe te trekken. 's Avonds tegen 10 ure moesten wij weer uitrukken en 's nachts ten 12 ure bulderden de kanonnen dat het zo kraakte, en kon men de bommen in het dorp zien barsten; tegen 1 ure gingen wij echter weer lager toe; de volgende dag trokken wij weer een beetje nader aan de positie, daar het oude lager onhoudbaar werd wegens het water, daar het bijna iedere dag regende.

Nu werd het leven tamelijk eentonig;

nu en dan vallen er enkele bommen in onze positie, waarvoor door onze kanonnen weer bedankt wordt.

Van tijd tot tijd moet ik gaan brandwacht staan; doch nadat ik dat eenmaal gedaan had, gaf iemand mij een goede raad, nl. ik moest eerst een slaapplek kiezen, zodat de korporaal mij wist te vinden; dan, als het donker werd, moest ik mij op een andere plaats neerleggen; wanneer het dan mijn beurt was om wacht te staan, dan kon de korporaal mij natuurlijk niet vinden; de volgende morgen moest ik weer naar mijn oude plaats terug gaan, alvorens het licht was; deze raad volgde ik op en vond er grote baat bij, want geen een keer heb ik weer wacht gestaan.

V.K. Dirksen was onlangs naar Colenso vertrokken om een goede lagerplek voor ons te zoeken; op Woensdag 22 Nov. keerde hij weer terug en gaf order om de volgende dag te vertrekken, hetgeen wij dan ook deden. Die nacht spanden wij halfpad Colenso uit; het weer was die nacht verschrikkelijk; de regen viel bij stromen en was vergezeld van sterke wind, zodat wij allen door en door nat waren.

De volgende dag kwamen wij te Colenso aan en sloegen het lager op bij de spoorwegbrug; hier troffen wij onze kommandant Weilbach aan.

De Zaterdag daarop ontmoette ik een oude overbuurman van mij, de heer H. R. uit Amsterdam; ik stelde hem voor dat wij eens het dorp en het station zouden gaan bezoeken, hetgeen wij dan ook deden. Het eerst gingen wij naar het station; mijn pen is echter niet in staat om de verwoesting te beschrijven die hier had plaats gevonden; de meubels en inboedel, duizende plaatskaarten, alle soorten orderbriefjes, dagstaten enz. enz. lagen over de grond verspreid en in het midden lag de brandkast met 'n groot gat in zijn rug. De ruiten der ramen en deuren waren ook grotendeels vernield; vol tegenzin over dit werk verlieten wij deze plek en begaven ons naar de enkele woonhuizen, die er stonden; ook hier ontmoetten wij weer hetzelfde schouwspel; de muurversierselen lagen door en over elkander op tafels en op de grond, schilderijen, bokkenhorens, bokkenkoppen, portretten, alles lag door elkander en over elkander op de grond. Wij hadden al gou genoeg van dit schouwspel en keerden terug lager toe. In de namiddag gingen wij bij de kaffers melk zoeken; wij ruilden deze voor suiker; die avond viel er een zwaar onweder boven ons, hetwelk gepaard ging met veel regen.

Zondag 26 Nov. was een prachtige dag, tegen 1 ure komt het rapport: opzadelen, de Engelsen zijn in aantocht van Estcourt hierheen. 900 man brengen de wagens die van Estcourt komen, in veilig-

heid; de rapporten luiden, dat de Engelsen overal rondom ons in de kopjes liggen, op omtrent 1 uur te paard afstand.

Tegen 12 uur die morgen keert Genl. Joubert terug van zijn tocht naar Estcourt; de burgers zagen er verschrikkelijk uit; allen waren zwaar bedekt met stof, vooral de kanonnen en wagensdrijvers waren niet van kaffers te onderscheiden, zo vuil zagen zij er uit.

Vele Vrijstaters waren de Genl. tegemoet gereden, waaronder ook enkele Transvalers, om hem te beschermen tegen de Engelsen, die hem achtervolgden, doch te ver achter waren.

Die avond stelden de Engelsen hun kanonnen tegenover ons op en de volgende morgen bombardeerden zij ons lager, zodat wij hals over kop moesten vluchten met achterlating van enkele wagens, die later echter werden gehaald. De Engelsen trekken in drie gelederen op ons af, doch wij waren gereed hen te ontvangen; toen zij mooi nabij waren, trokken onze kanonnen los, waarop zij terug keerden en de vlucht namen.

Op 10 min. afstand van de oude lagerplek sloegen wij de nieuwe op en 's avonds kregen wij voor het eerst eens kans om een stukje kost gaar te maken; tegen 8 uur trokken allen te paard uit naar de posities. De Engelsen richtten tans hun zoeklichten op onze posities om eens pools hoogte te nemen; die gehele nacht werkten zij in de lucht, waarschijnlijk om verbinding te krijgen met Ladysmith.

Voor ons op het slagveld stond een losse kop, welke van een plateau voorzien was; wanneer de Engelsen die in bezit namen, konden zij ons van zeer nabij met hunne kanonnen beschieten, vandaar dat de order kwam om deze kop in bezit te nemen.

400 man trokken hem op zonder slag of stoot en namen er positie; op Donderdag 30 Nov. was bij ons alles rustig; naar men ons mededeelt, is er iemand uit Ladysmith gekomen en heeft onze artillerie officieren medegeedeeld waar de holen zijn, waar de Engelsen zich overdag in schuil houden, zodat die dag een hevig bombardement plaats vond bij genoemd dorp; ook deelde men ons mede dat enkele Engelse soldaten Ladysmith waren ontvlucht en bij ons wapens waren komen afleggen, terwijl de achterblijvende Engelsen vele dezer deserteurs zouden gewond en doodgeschoten hebben; doch voor de waarheid hiervan sta ik niet in.

De Engelsen bombardeerden ons dagelijks; toen ik Zaterdag morgen naar de positie ging, was het bombardement in volle gang; toen ik tussen de beide koppen was, waarop onze kanonnen stonden, kwam er in eens een bom op omtrent 30 treden van mij af te vallen; ik schrikte

hevig en verwachtte elk ogenblik dat hij zou barsten; ik liet mij dadelijk plat op de grond vallen en wilde eerst zelfs niet naar het ding kijken, doch hij bleef, evenals ik, doodstil op de grond liggen; ware ik alleen geweest dan was ik hem een mooi eindje uit de weg gegaan doch er kwamen meer mensen aan en deze maakte ik opmerkzaam op het gevaar; een der aangekomenen reed toen naar hem toe, bekeek hem van alle kanten en reed er mede weg. Naar ik vermoed was het een 15-ponder Armstrong, die, doordien hij in het gras viel, niet barstte.

Op verscheidene plaatsen in het rond waren gaten van omtrent een meter diameter, waarin lydite-bommen waren gearbarsten; daar het zeer zachte turfgrond was, barstten ook vele dezer bommen niet.

Het zoeklicht of wel de heliograaf werkt elke nacht doch daar het code-schrift is, kunnen wij er niets uit wijs worden.

Ik verricht tans iedere dag schrijfwerk voor de V.K. en bekleed tevens de rang van lager-kommissaris. Ik heb enige soorten levensmiddelen onder mijn berusting, die ik voor ambulance burgers houd en dan nog levensmiddelen die weinig gebruikt worden, zoals zout, peper, bakpoeder, kaarsen, enz. enz. Dinsdag a.s. 5 Dec. vertrekt het lager weder en komen wij langs het pad en de spoor te liggen, aan de voet van een steile berg, waar mooi gras groeit voor de paarden en ossen.

Die middag vertrok ik in gezelschap van de heer R. naar Elandslaagte met drie trollies om kost en voer te gaan halen voor het lager.

Die nacht sliepen de heer R. en ik onder een trollie in gezelschap van de burgers Mijs en van Wijk, bijgenaamd of liever bekend onder de naam van Jameson, daar hij bij de troep Vrijbuiters was, waarmede Dr. Jameson Johannesburg dacht te nemen.

De volgende morgen spanden wij vroeg in en reden tot nabij Ladysmith; hier spanden wij weer uit, deze kant de nek, en nu brachten de heer R. en ik een bezoek aan de positie die vroeger door Korp. Jan Coetzee werd bewaakt. Tegen 10 ure spanden wij weder in en reden nu door naar Modderspruit. Die avond sliepen wij in een "gesloten goederen wagen" van de N.Z.A.S.M.; alhoewel een beetje erg hard, sliepen wij toch goed, daar wij er aan gewoond werden. De volgende morgen brachten wij een bezoek aan de Ambulance-trein van Dr. Huizinga, waar ik verscheidene kemissen ontmoette. Te 10 uur spanden wij weder in en reden door naar Elandslaagte.

Ook hier ontmoette ik weder enkele kennissen, waaronder de heer H., welke al

daar werkzaam was aan "De Staatsdrukkerij te Velde"; hij onthaalde mij op een lekker maal en deelde mij alle bijzonderheden mede omtrent de slag bij Elandslaagte, waaraan hij zelf deel had genomen.

Die nacht sliep ik in een coupé behorende bij de Staatsdrukkerij.

De volgende dag ontmoette ik twee Boeren, die naar hun zeggen beide de slag van Elandslaagte hadden meegemaakt; zij namen mij mede naar het lager van de sneuvelde Genl. Kock, alwaar een menigte dode paarden op klompjes bij elkaar lagen; ook het lager van de Hollanders en Duitsers bezocht ik en vond er alle mogelijke overschotten van keteltjes, potten, pannen en koffertjes; port-manteau's niet te vergeten.

Hierop bezichtigde ik de eigelijke posities der Boeren en van Komdt. Schiel; achter verscheidene klippen zag ik grote hopen Mauser-patronen liggen; ook de klippen aan de voorkant vertoonden de sporen van kogels; overal waren stukken afgebroken; in vijf min. tijds kon men gemakkelijk een twintig kogels oprapen. Wanneer men de grote hopen Mauser-doppen in aanmerking neemt, kan het niet anders of de mensen moeten daar dapper stand gehouden hebben; helaas werden zij omsingeld en moesten voor de overmacht zwichten. Verder bezichtigde ik nog de graven waarin al die dappere mensen hun rustplaats gevonden hebben.

Des namiddags reden wij per rijtuig terug naar het lager; wij brachten de nacht door in de oude lagerplek waar van Wijk zijn tent nog stond, en de volgende dag reden wij voor de posities om, over de Colenso wagenbrug, het lager weer in.

Die middag moest ik uit naam van de V.K. een telegram sturen aan ZHed. de Staatspresident, vermeldende dat de burgers nog allen vol goede moed waren en dat wij niet twijfelden aan het sukses onzer wapenen.

Die nacht moest ik wacht staan met de heer H. van 3 tot 4 uur.

Men ziet tans bij Colenso veel Engelsens die aan het polo-spelen zijn, direkt voor onze kanonnen; doch zij worden in hun spel niet gehinderd, daar wij anders de plaats onzer kanonnen weggeven.

Dinsdag daarop vertrok ik weer naar Elandslaagte en kwam Vrijdags morgens terug in het lager, dat ik bijna verlaten vond; ik behoefde niet te vragen wat de reden was, want die liet zich wel horen aan het hevige bombardement. Tegen 9 uur des morgens ontmoette ik de heer C., die met een man aankwam, die een ongeluk met zijn geweer had gehad; hij had zijn geweer schoongemaakt, zijn hand op de loop gehouden en zo de trekker afgetrokken, zodat het schot door zijn hand ging; ook kwam de Adjudant van V.K.

Dirksen in het lager met een ontwrichte arm, veroorzaakt door de val van zijn paard. Eerstgenoemde burger brachten wij toen per spider naar het hospitaal te Petershill; tegen half tien gingen de heer C. en ik naar voren. Er was echter geen sprake dat wij bij de posities konden komen; dus beklommen wij een berg, vanwaar wij een prachtig gezicht hadden over het gehele slagveld; nu eens zagen wij de Engelsen aanvallen, dan weer zag men hen terugtrekken; ook de batterij die door de Engelsen die dag verloren werd, zagen wij aanrukken en in positie zetten. Kortom, wij hadden een prachtig overzicht van de slag, doch meedoen konden wij niet. Toen het schieten min of meer ophield, keerden wij terug; verscheidene burgers hadden Lee-Metford geweren buitgemaakt, anderen reden weer met kamp-paarden aan de hand of droegen de Engelse patroon-tassen met bajonet voorzien; kortom, iedereen bracht het een en ander mede. Die morgen hadden wij ons verwonderd, dat onder ieder boompje of struikje een klompje burgers lagen; bij nader onderzoek bleek dit een versterking te zijn van een zeker kommando, dat echter niet veel lust scheen te hebben om zich met khakie te meten, nu de slag over was, kwamen diezelfde burgers vol moed aangereden, gingen dadelijk het slagveld op (want ze vernamen al spoedig dat er wapenstilstand gesloten was) raaptten enige dingen op die oorspronkelijk aan de Engelsen hadden behoord, keerden daarop terug en konden u dan de verschrikkelijkste verhalen doen van de slag!

Van het Boksburg kommando namen die dag 137 burgers aan de slag deel.

Tegen half twee zag men een troepje krijgsgevangenen, bestaande uit 16 officieren en 30 minderen, ons lager voorbijgaan; deze waren voornamelijk gevangen bij de 10 kanonnen die door onze mensen waren buitgemaakt. De Boksburgers en Krugersdorpers komt de eer toe dit gedaan te hebben. V.K. Dirksen was de man, die de officieren daar bij de sloot ontwpende; daar zij zich nog wilden verzetten, moest hij hen dreigen met zijn revolver, waarop zij zich overgaven; voorwaar, deze Engelsen hadden zich als leeuwen gedragen. In het geheel werden die dag omtrent een driehonderdtal krijgsgevangenen gemaakt.

Genl. Buller zijn verlies moet zeer aanzienlijk zijn geweest terwijl aan onze kant 7 man sneuvelden en 22 gewond werden.

Tegen de namiddag kwam er een trollie aangereden over de rails der spoorlijn, waarop twee burgers lagen, die zwaar gewond waren; hunne namen waren de la Rey en Ackermann, beide van het Krugersdorp Kommando; elk hunner had een kogel door de borst gekregen toen zij de

kanonnen stormden; de twee burgers die bij hen waren, waren doodmoede en vroegen toen bij ons lager assistentie om die mensen zo spoedig mogelijk in het hospitaal te brengen; de jonge burger Landman en ik boden ons toen onmiddellijk aan en hielpen de trollie opstoten; Landman had er na vijf minuten genoeg van, en keerde om, zodat ik toen alleen met die twee burgers overbleef; de tocht was uiterst vermoeiend, daar het steeds berg-op ging, bovendien moesten wij voortdurend op de rails lopen, daar er bruggetjes waren waartussen men gemakkelijk door zou kunnen vallen; tegen 8 uur kwamen we eindelijk bij het hospitaal aan; wij droegen de gewonden in en al spoedig was de dokter erbij en onderzocht de beide wonden; "zeer gevaarlijk" waren zijne woorden, doch zolang er leven is, is er hoop. Tegen tien uur keerden wij terug lager-toe, alwaar wij tegen twaalf uur aankwamen; bij het hospitaal had ik namelijk de burger Williams ontmoet en deze stapte met mij saam. Ik was doodmoe en kostte het mij niet veel moeite om in slaap te geraken.

Nu bleef het weer een paar dagen stil, behalve enkele bommen die ons ten teken zijn dat Khakie het nog niet opgeeft; op Maandag bv. schoten zij 46 bommen op ons af, zonder de minste schade zelfs aan onze posities te doen; des namiddags vertrok ik weer naar Elandslaagte om kost, voer enz. te gaan halen; en zo ging mijn werk door tot op 1 Januari 1900.

Assist. V.K. C. H. Muller kwam die morgen bij mijn tent en zeide mij, dat ik weer met de wagens moest vertrekken naar Elandslaagte.

Schrijver dezes werd nu permanent benoemd als Lager-kommissaris te Elandslaagte en vertrok onmiddellijk daarheen.

Die morgen bracht de hr. Langeler, van Boksburg, een kennis van hem bij mij, nl. de heer Van der Lelie, van Brakpan; genoemde heer bracht een kruikje Bolsmede en spoedig dronken wij elkaars gezondheid bij de intrede van het nieuwe jaar. Daar genoemde heer v. d. L. geen man was geschikt voor velddienst, zo kreeg ik verlof hem mede te nemen naar Elandslaagte. Tegen 12 uur vertrokken wij toen. Die nacht hadden wij een verschrikkelijk weer, het water kwam bij stormen uit de lucht vallen; wij waren dan ook in minder dan geen tijd druipnat; wel had de heer v. d. L. een regenjas, doch deze was niet tegen het weer bestand; bokzeilen hadden wij niet, zodat van schuiling zoeken onder de wagens ook geen sprake was, er zat niets op dan maar geduldig af te wachten, totdat het weer droog wilde worden; van slapen was die nacht ook geen sprake, daar men dit moeilijk staande kon doen en om in de modder

te gaan liggen, nu, daar hadden wij ook geen zin in. Dit nachtje zal ik mijn leven lang niet vergeten!

De volgende morgen, zo gou als wij konden, laadden wij de wagens op, en toen kregen wij tijd om voor ons zelf te gaan zorgen. Het eerst zochten wij een huis; nu dat huis was nog al spoedig te vinden; het beste huis, dat wij aantroffen, lag echter twee voet dik met paardemest; een der kaffers die met de wagens reed, bleef echter bij mij en vol moed maakten wij toen zo goed en zo kwaad als het ging, een kamertje schoon; de eerste nacht sliepen wij nog maar buiten, daar het huis eerst wat moest uiluchten; daags daarop lieten wij ook de andere kamers schoonmaken en hier en daar haalden wij wat meubelen en een fornuis enz. enz. vandaan en kregen zodoende ons boeltje achter mekaar. Al spoedig kregen wij een trolley uit het lager en reden daarmede de kost van het Kommissariaat naar ons huis aan, alwaar de wagens het weder kwamen opladen en het lager toebrachten.

De heer v. d. L. liet nu zijn merrie van huis komen, welke door zijn kaffer gebracht werd; ook ik kreeg een paard van het lager te leen om het op te voeren, doch tevens om te gebruiken, en zo reden wij 's middags dikwils uit naar omliggende plaatsen en gingen daar vruchten eten en melk drinken enz. enz. Half Februari kreeg ik toen verlof van de V.K. om voor veertien dagen naar Boksburg te gaan, hetgeen mij recht welkom was. V.K. Dirksen was gewond en ging gelijk met mij terug naar Boksburg; ik logeerde die tijd bij mijn broer te Johannesburg en vertrok eind Februari naar New-Castle. In de tijd van mijn verlof waren de Engelsen te Colenso doorgebroken, hadden Lady-smith ontzet, en lagen nu voor de Biggarsbergen, welke passen door onze mensen goed bezet waren.

Het kommissariaat was nu verplaatst naar Glencoe, terwijl voor ons lager dat op Landmansnek lag, vanuit New-Castle voorzien werd van kost en paardenvoer.

Tijdens mijn verlof had de heer Muller een andere kommissaris aangesteld, nl. de heer Bezuidenhout, en deze nam nu voor enige tijd het kommissariaat waar, totdat hij verlof kreeg en ik weer het werk van hem over nam.

Nu vroeg de heer v. d. L. verlof en vertrok naar Brakpan, daar hij geen plan had terug te komen, verkocht hij zijn paard aan mij, waardoor ik in het bezit kwam van een allerliefst rijdertje; oorspronkelijk was dit een renpaard geweest, doch door een klein foutje aan het linkerbeen ongeschikt geworden voor wedrennen. Ditzelfde paardje heeft mij gedragen van dit tijdstip totdat ik gevangen werd; eigenaardig genoeg, toen ik gevangen was,

stierf het 14 dagen daarna aan paardenziekte.

Begin Mei was de order alweer retireren en moesten ook wij ons boeltje oppakken; de trollie met ons goed stuurde ik met mijn kaffer padlans en zelf ging ik per trein naar Volksrust. Toen wij daar aankwamen, bleven wij een paar dagen in onzekerheid omtrent het kommissariaat; wij wisten niet of dit te Charlestown of Volksrust zou wezen, zodat wij een dag of vier op het perron van het station te Volksrust leefden.

Eindelijk zou het kommissariaat te Charlestown wezen; wij vertrokken daarheen namen een huis over het station in beslag en richtten hier ons kommissariaat op. Nu kreeg ik hulp van de heer Cornelis Muller, broer van de Ass. V.K. Muller; hij vertrok spoedig daarop weer naar Elsburg, daar hij wegens ongeschiktheid van lichaam geen ongemakken kon staan.

Einde Mei kregen we order om te vertrekken in de richting Boksburg; alles werd weder gepakt en reden wij in de richting Volksrust. Nu gebeurde het dat mijn merrie ziek werd; zij kreeg wat genoemd wordt: "nieuwe ziekte", dit maakte haar het lopen zeer moeilijk; op Volksrust aangekomen zijnde, trokken wij onze wagens op he platform om geladen te worden op de trein voor Boksburg. De eerste trein vertrok toen met V.K. Dirksen en een 60-tal paardruiters en twee trollies; de Ass. V.K. vertrok met de andere paardruiters met een volgende trein.

De eerste trein reed onder een kogelregen Boksburg voorbij, terwijl de andere niet verder kon komen als Heidelberg, van hier moesten de burgers te paard oversteken naar Boksburg.

OP 'T HOGEVELD.

Wij bleven toen achter, en na een paar dagen wachten werd besloten om van Volksrust over Standerton dwars het hoge veld over te steken.

Wij reden in de richting Brugspruit; mijn trollie was niet waard medegenomen te worden, zodat ik deze achterliet en mijn beide muilezels aan van Wijk, bijgenaamd Jameson, te leen gaf.

Onze Lager komdt. was de heer D. P., deze fungeerde als Lager komdt., totdat wij bij de Albert Zilvermijn kwamen; hier bleven de heren netjes achter en zeiden dat zij later zouden aankomen; een der muilen was zogenaamd weg. Toen wij echter weer van hen hoorden, waren beiden, te weten de Lager komdt. en de trollie-drijver, spoorloos verdwenen; naar wij later vernamen, waren zij het Bosveld ingegaan.

Einde Juni kwamen we te Brugspruit aan; we waren natuurlijk nu tamelijk onwetend omtrent de oorlog. Terstond na aankomst begaf ik mij naar het station, alwaar ik weer enigszins op de hoogte werd gebracht met de toestanden; men deelde mij daar bijzonderheden mede omtrent de slag bij Donkershoek, welke kortelings moest plaats gehad hebben; op de statie stond nog de Long Tom, welke naar men mij verzekerde, met schroot die dag op de Engelsen zou geschoten hebben; men had het kanon in een Natalse wagen geplaatst en door op en af te rijden, kon zij zeer nabij de rooibaatjes komen.

Wij sloegen tans ons lager op in de plantage van de burger Andries Heintz; mijn paard was tans weer aan de beteren hand; doch nog erg mager. Tans kwam ik in de gelegenheid het te laten rusten en het op te voeren. Voer kon ik hier overal genoeg kopen en meliestronken waren er ook volop, zodat ik het na een veertien dagen tijds weer in bruikbare toestand had. Op een zekere avond was ik juist met de heer Heinz een mijner paarden aan het verhandelen, toen op eens de burger Gert Hattingh in komt en zegt dat de Engelsen op een half uur te paard van ons af zijn en dat ze wel morgenochtend hier zullen wezen; van paarden handelen kwam toen niets meer.

De volgende morgen kwam de order al vroeg: "Inspannen" en vertrekken in de richting Middelburg. Wij reden eerst naar Brugspruit station, en vertrokken de volgende dag naar Olifantsfontein voorbij de winkel van Kemden. De volgende dag vertrokken wij naar Middelburg.

Hier waren vele kommando's bij elkaar gekomen, zodat wij het dorp zowat vol gemaakt hadden. Wij hadden ons lager een weinig boven het dorp opgeslagen en vertoefden aldaar twee dagen; wij hadden er veel last van regen, zodat het nu juist geen gezellige tijd was. Toch hadden wij een dag een lekker avondje; een smous reed met twee wagens kost het dorp uit met het oog om te gaan "Hand up" of liever gezegd om te zien dat de Boeren dit niet kommandeerden; nu ongelukkigerwijze kwam de smous in handen en werd natuurlijk al zijn goed gekonfiskeerd. 3 flessen jenever en wat melk en kaarsen verhuisden naar onze wagen, en die avond verhuisden nog heel wat kistjes en goed naar andere wagens.

Van Middelburg vertrokken wij in de richting Machadodorp; toen wij die avond uit Middelburg vertrokken, werd het gras door onze mensen aan alle kanten in brand gestoken, aangewakkerd door de hevige wind die er die avond woei, brandde het dat het een lust was en menig keer moesten wij hard rijden om door het vuur te komen; de arme ezels waren

de volgende dag helemaal van onder verbrand.

Toen wij weer tot een stilstand kwamen, kwam V.K. Muller het lager inspekteren en orderde alle mannen, die paarden hadden uit het lager, om weer kommando dienst te doen.

Hij kwam natuurlijk ook bij mij en ik moest toen ook het vrouwen-lager verlaten en mij aansluiten bij het paarde kommando.

Des Maandags vertrok ik toen en kwam de volgende dag bij het kommando aan. Hier ontmoette ik weer Komdt. Dircksen, deze onthaalde mij op een lekker maal en stelde mij voor een zekere heer van Ham, welke met nog twee Hollanders en vier Fransen zich bij het kommando hadden aangesloten. Genoemde personen waren vroeger bij het kommando van Genl. de Wet geweest als verkenners en waren bij een drijftocht in het noordoosten van de Vrijstaat, van de Wet afgedwaald; op Machadodorp hadden zij Komdt. D. ontmoet en deze had er in toegestemd dat zij zich bij zijn kommando aansloten.

Begin Augustus had Komdt. Dircksen een morgengroet gebracht aan een klompje Engelsen, dat nabij Wonderfontein op de plaats van de oude heer Duploye lag; 't voornaamste doel was echter een klomp vee af te nemen, dat daar in een kraal stond; in de nacht kropen de burgers tot bij de gaten waarin de Engelsen brandwacht hielden; de meesten hadden hierin een vuurtje gemaakt en kookten hun potje thee of cocoa en waren doodgerust.

De Boeren nu kropen tot bij deze gaten en riepen dan heel voorzichtig: "Hands up", waarop de khakies dan niets anders konden doen dan eenvoudig zich gevangen te geven. Zo werden er een zestien-tal krijgsgevangenen gemaakt. Het vee, bestaande uit 57 beesten, werd ook netjes weggevoerd en later door Komdt. Dircksen publiek opgeveild, waarop hij zelf de lot nam.

De Plantage werd verder een beetje gebombardeerd, doch daar bleef het dan ook bij; enkelen van Korp. van Ham zijn mensen waren na aan de Plantage genaderd en schoten hevig in de bossjes, waarop een der Fransen gewond werd namelijk de her Le Pinvin. Deze kreeg een kogel door de rechter elleboog, welke hem een pijnlijke wond veroorzaakte; toen de wond genezen was; bleek het dat de elleboog stijf was en vertrok genoemde heer in de richting van Warmbad, om daar mediese hulp in te roepen.

Nu trokken wij weer weg en vertrokken in de richting Wilgenrivier station; hier aangekomen zijnde, gingen wij eens poolshoogte nemen van de ligging van het station; dit was goed beschansd en bovendien stond bij het station een loskop waarop

de Engelsen een zeer groot en sterk fort hadden gebouwd. Van nemen was dus geen sprake, doch wij wilden toch de khakies niet altijd zo met rust laten leven, en zo werd het plan gemaakt ze morgen eens wat leven in de brouwerij te geven. 's Avonds donker werden wij in de verschillende posities gebracht door enkele officieren, die des dags reeds de omgeving hadden leren kennen; de volgende dag opende ons kanon het gevecht, waarop wij allen :

schoten als maar mogelijk was. De khakies lieten onze morgengroet niet onbeantwoord en al spoedig kwamen de bommen terug van uit het station; naar wij veronderstelden vanuit een 15-ponder Armstrong. Naar hun juiste schoten te rekenen, hadden zij zich zeker al vroeger geoefend op de omliggende bergen; want reeds hun eerste schoten waren zeer juist gericht; tegen elf uur in de morgen werd het wiel van ons kanon door een bom geraakt, waardoor het tijdelijk buiten werking gesteld werd, doch na enige reparatie te hebben ondergaan, werd het weer in zijn oude stelling gebracht, en schoot weer dapper mede. Maar ook de Engelsen deden hun best, want niet te lang of een tweede maal werd het weer gerepareerd.

Een dertig man, waaronder ook ik, waren georderd om positie in te nemen, boven op een berg, juist tegenover het grote fort, waarin de Engelsen waren; daar wij echter schemer reeds in de positie waren, wilden wij wel wat naderbij en klonnen dus de kop af en gingen al-pad positie innemen; hier waren wij zowat 1000 treden van de Engelsen af; de heer Vogel, oud-ambtenaar van de Z.A.S.M., Tonny M., Jan B. en ik zaten daar heel gezelligjes bij elkaar, en wanneer wij dachten dat wij kans hadden wat te raken, schoten wij op het fort. Toen de Engelsen ons gewaar werden, openden zij een hevig vuur op ons, denkende ons daarmee weg te jagen. Onze positie was echter te mooi om te laten liggen, zodat ook wij een goed vuur met hen onderhielden; kort nadat ons kanon was stuk geschoten, kwam de order retireren, en daar zaten we nu wel in een mooie positie, doch wilden we terug, dan moesten we al tegen een kale bult oplopen, zodat de khakies ons dan heerlijk onder vuur konden steken. Toen de V.K. onze toestand gewaar werd, gaf hij onmiddelijk order aan een vijftig man om achter ons positie in te nemen en een hevig vuur te onderhouden, terwijl ook het kanon steeds maar bommen in het fort gooide; de khakies hadden echter te goede schansen om zich zo maar schrik te laten maken. Zij schoten uit al hun macht op ons, toen we bezig waren uit te kruipen en zagen we de kogels voor en naast ons op de klippen

slaan, dat het een liefhebberij was. Toen wij echter boven op de kop aankwamen, bleek het dat geen een van ons iets was overkomen.

Dit voorval had plaats op 4 September 1900. Tans gingen wij in de richting Elandsrivier; ook hier waren weer Engelsen gekampeerd en ook deze wilden we eens iets te doen geven.

Het was op een Maandag morgen, dat V.K. Dircksen tegen mij zeide: "Ik vecht nu al meer dan 11 maanden en heb nog nooit een trein van khakie buitgemaakt; we moesten dit toch ook eens proberen; laat ons naar V.K. Krige rijden en vernemen hoe de toestand daar is en of zij bekend zijn met de lop van de treinen tussen Pretoria en Lourenço Marques."

In korte tijd stonden er enige flinke paarden voor de tent van de Komdt. te trappelen, en na zich een weinig gekleed en gewassen te hebben, reed hij met nog enige burgers het lager uit. Na een paar uren gereden te hebben, kwamen we bij een klein lagertje aan, bestaande uit enige wagens en tenten; en informeerden we waar zich de V.K. bevond. Na een klein oogenblik gewacht te hebben, verscheen de V.K., een flink, sterk gebouwd man, met twee bandeliers om en een grote khakie-revolver op zijde.

In de tent gekomen, ontmoetten we daar enkele mensen, die gezelligjes hun pijpje lagen te roken; en de V.K. verzocht nu of oom Jan en oom Piet en oom Koos en nog enkele neefjes zich even wilden verwijderen.

"Komdt.," zeide de V.K., na het voorstel van Dircksen gehoord te hebben, "er is hier een schone gelegenheid om een trein in handen te krijgen, mar heeft u dynamiet?"

"O, dat is niet nodig, ik wil geen trein opblazen, doch hem vangen; daarvoor sluiten we eenvoudig de uitgangen af van het treinspoor door de rails op te breken.

"Nu Komdt., mijn paard is opgezaald, dus als u wilt, kunnen we de posities eens bekijken."

"Goed, dan zullen wij maar rijden. Adjutant, verneem jij bij de korporaal van de wacht, of alles veilig voor is, opdat wij ongemerkt de spoorlijn kunnen naderen."

"Hier moeten wij wachten, Komdt.," ging V.K. Krige voort, toen we het spoor genaderd waren, "ziet, daar komt de Adj. reeds terug, hij wenkt ons te komen; dan zullen wij maar afklimmen, want de Engelsen kunnen ons net van de statie zien, wanneer zij met een kijker deze kant op zien; ziet ge, Komdt., daar ligt het station, en dit voetpaadje moeten wij volgen; het leidt ons naar een soort van pannetje, hierin zou u de burgers mooi ver-

dekt kunnen opstellen, in de nacht. U hebt een bom-maxim, niet waar?"

"Ja, en nog een Krupp kanon."

"Mooi zo, dan zet u de "Pom-Pom" hier op dit randje, zodat hij de statie kan beschieten, en het kanon daar overkant op die bult (op die bult, voor de trein) wanneer deze nog tegenstand mocht bieden."

"Maar Komdt., wie zal de aanval van de andere kant doen?"

"O, dat zal ik met Komdt. Erasmus bespreken, dat hij het reilspoor van die kant opbreekt, en zijn mensen van die kant het werk doen."

Na nog het een en ander besproken te hebben, werd het plan vastgesteld, te doen plaats vinden op de nacht van de 21e op de 22e September.

Des namiddags vertrokken we weer lager toe, en werd er een rapport gestuurd aan Komdt. Erasmus, waarvan men de inhoud wel zal begrijpen, nl. om mede te werken aan dit plan. Het antwoord dat terugkwam, bevatte dan ook Komdt. Erasmus' goedkeuring en de belofte om mede te zullen helpen.

De Lager-Komdt. kreeg tans instructies om twee trollies in gereedheid te hebben op morgen, elk bespannen met tien mullen; ook de artillerie werd aangezegd om op morgen gereed te wezen met beide kanonnen en verder werden de burgers aangezegd om kost klaar te maken voor drie dagen.

Wat er zou gebeuren, wisten slechts enkelen. Door de verraders, die onder ons waren, was het noodzakelijk gebleken een krijgsraad-besluit te passeren, dat niemand met de operatie plannen zou in kennis gesteld worden, vóór op het laatste ogenblik, wanneer men nabij de vijand was en iedere korporaal dan verantwoordelijk was voor de aanwezigheid zijner manschappen; dit was wel een hard besluit, doch alleen besloten, na rijpelijk overleg, nadat het duidelijk gebleken was dat op meer dan één gelegenheid een verrader de vijand verwoot had van onze plannen en men alzo in een val liep en meestal grote verliezen had te betreuren.

Tegen drie ure in de namiddag ziet men een honderdtal paarders in alle stilte het lager verlaten om na enige uren aan te komen op de plaats waar de Komdt. hen bevolen had. Na een paar uur afgezonderd te hebben, stelt de Komdt. hen met het plan in kennis, waarmee allen zeer ingenomen waren. Tegen elf uur 's avonds zette de stoet zich weer in beweging en stelde zich verdeckt op in het pannetje; ook de kanonnen werden voorzichtig opgesteld en toen brak een dodelijke stilte aan. Iedereen ging met het paard aan de hand slapen, met uitzondering van

de officieren en de manschappen die die nacht de wacht hadden.

Tegen twee uur kwam de Komdt. bij de schrijver en zeide dat hij het reilspoor nu moest gaan losmaken, en vergezeld van een wacht vertrok ik.

Bij de rails aangekomen zijnde, begon ik deze aan de buitenzijde los te schroeven, doch daar dit geen gemakkelijk werkje was, vroeg ik om assistentie, waarop nog iemand mij kwam helpen. Met ons tweeën werkten wij zowat een uur en 't geukte ons, na zware moeilijkheden overkomen te zijn, een rail geheel los te krijgen en deze twee duim op zijde te leggen. Daar het reeds schemer begon te worden, reden we in allerijl terug en kwamen juist nog tijdig genoeg in het pannetje aan. Tans rapporteerde ik de Komdt., dat alles in orde was en dat een trein onmogelijk kon passeren. Toen ook Korp. Groenewald met zijn mensen terug kwam, welke aan weerskanten de wacht hadden gehouden, waartussen ik de lijn had opgebroken, werden alle burgers gewekt en moesten alle hun paarden in gereedheid houden om op te klimmen op het eerste teken.

Nemen we tans een kijkje bij de brandwachten: Ziet, daar liggen er enige achter klippen verscholen en verspieden de omgeving.

Daar komt een paarders aan, zo zegt een hunner; en daar overkant rijden ook nog een viertal; als ze nu maar niet hiernaar toe komen! Helaas ja; de eerste houdt regelrecht op het pannetje aan.

Wat nu te doen? zo vraagt een hunner.

O, dat is niets, zegt weer een ander.

Die zullen wij wel even ontwapenen; laat hem maar eerst wat naderbij komen; daar zal er geen haan naar kraaien!

Nader en nader komt khakie echter, tot dat hij op korte afstand der brandwachten is.

"Hands up!" zo luidt het; "hands up, hands up!" Maar khakie, die natuurlijk hevig schrikt, zwenkt zijn paard en wil de vlucht nemen. Tegelijk echter knallen drie welgemikte schoten, en na nog een paar treden gereden te hebben, stort hij ter aarde. Het eerste wat hij deed, was verbandlinnen uit zijn zak te halen, doch onder het verbinden gaf hij de geest.

De Komdt. rijdt terug lager toe en ordert dadelik: twintig man opklimmen. En spoedig rijden een twintigtal manschappen het pannetje uit.

Toen zij boven op de bult kwamen, splitste de Komdt. hen in twee afdelingen, elk van tien man; enige gingen toe ter linker-zijde, terwijl wij onder een korporaal ter rechterzijde werden afgekeerd. Zie zo, zeide de Komdt., daar rij-

den nog enige khakies; niet één mag levend bij de statie terug komen.

De eerste tien man rijden nu achter de khakies aan, terwijl wij nu vóór moeten keren. Toen wij boven op de bult kwamen, zagen wij vóór ons een verlaten boereplaats, waarbij een paar magere paarden liepen; onmiddellijk bestormden wij dit huis en na een onderzoek ingesteld te hebben, bleek dat alles hier veilig was.

Nu de spionnen afwachten; zie, daar komen zij achter de spoorweg-dijk uit.

Beng, beng, knallen de schoten reeds achter hen; tans was het onze beurt, en spoedig bijten er enkelen in het zand.

Vóór ons zagen wij het station Elandsrivier, op omtrent 1600 treden afstands. Enkelen onzer gingen nu af tot in de plantage van de plaats; doch de meesten onzer wachtten nu op de order: "stormen".

Een grote trein met machine voor en achter stoomde langzaam terug en was het eigelijke doel toch reeds mislukt; tans begon ons kanon de statie te bombarderen; ook de bom-maxim deed zijn best en met de geweren werd een goed onderhouden vuur op de Engelsen gemaakt. Helaas, in plaats dat Komdt. Erasmus tans in de rug de aanval maakt, bleef alles daar doodstil; wel verscheen hij zelf en zeide dat het toch maar ammunitie vermorsen was en dat het maar beter zou zijn om terug te keren.

Dat wij allen erg teleurgesteld waren, heeft hier geen betoog.

Een voor een moesten wij nu op onze paarden klimmen en uitjagen zo hard als we konden, totdat wij achter de bult waren; het regende kogeltjes om ons heen. Niemand werd echter gewond; alleen mijn merrie kreeg een snede aan haar achterpoot van een kogeltje, doch dat deed haar nog een beetje harder lopen, waar ik natuurlijk niets op tegen had.

Begin Oktober kwam er bericht van Genl. Louis Botha om ons te gaan aansluiten bij het kommando van Genl. Beyers, dat toenmaals te Warmbad in positie lag. Daar Genl. Beyers vroeger burger van Komdt. Direksen was geweest, had hij er geen zin in, doch orders moesten gehoorzaamd worden, en zo trokken we het bosveld in, langs Groot Olifantsrivier, totdat we bij Witnek kwamen.

Hier werd besloten enige dagen te rusten; tans begon Komdt. Direksen met zijn plan om op te houden "oorlog te maken".

Toen de Engelsen hoorden, dat hij te Witnek lag met zijn kommando, stuurden ze een rapport uit verzoekende hem om een onderhond met Genl. Kitchener te hebben; ook van Komdt. Erasmus werd iemand gevraagd om in te gaan, en te gaan vernemen hoe of de zaken stonden.

Komdt. Direksen en V.K. Oosthuizen van het Pretoria kommando, vertrokken toen naar Bronkhorstspruit station, vanwaar ze verder naar Pretoria gingen. Na een week kwamen ze terug en deelden ons mede dat Kitchener alle moeite had gedaan om hen over te halen, om toch maar wapens te komen afleggen, doch zij hadden eenvoudig geantwoord, dat zij hunne mensen zouden gaan raadplegen. De burgers echter wilden hier natuurlijk niets van weten, zodat hiermede de zaak, wat de burgers betrof, afliep.

De volgende dag kwam er een brief van Genl. Paget van Bronkhorstspruit, vermeldende dat indien Direksen niet binnen drie dagen tijds wapens kwam afleggen, met zijn kommando, zijn eigendommen op Boksburg en Elsburg zouden verbeurd stand; hij redeneerde, mijn vrouw en kinderen uit huis gezet en moest hij dezelve dan op Bronkhorstspruit station komen afhalen. Hiertegen was Direksen niet bestand; hij redeneerde, mijn vrouw en kinderen gaan boven alles en zo deelde hij ons mede dat hij naar Bronkhorstspruit station zou gaan om zijn vrouw en kinderen te halen, deze zou hij dan naar Pietersburg brengen en over een week of drie zou hij weer ons kommando ontmoeten.

Hij stuurde zijn twee adjudanten het bosveld in om zijn geld te laten halen, dat bij zijn broer Koos was, en reed toen weg.

Dat de affaire niet geheel zuiver was, had Komdt. Muller wel reeds gemerkt, want nauweliks was Muller aan het hoofd of zijn order was: "Opzaal, inspan en trap!"

Tegen 2 ure in de namiddag vertrokken we in de richting Potgietersrust. De heer Piet Moll met nog 5 man bleven als verkenners achter.

Wij trokken vinnig weg en reden de gehele nacht door, 't geen maar zeer verstandig later bleek te zijn, want de verkenners rapporterden de volgende dag, dat het in de namiddag te Witnek vol Engelsen was; het motto werd toen: doortrekken zo hard als maar mogelijk was, hetgeen we dan ook deden.

Tegen half November kwamen we te Potgietersrust aan; het lager werd zowat een uur te paard van het dorp opgeslagen, nu en dan reden we dorp toe om bananas te gaan eten, welke in overvloed aanwezig waren.

Eind November kregen we order om terug te keren en om ons te gaan aansluiten bij het kommando van Genl. Ben Viljoen. We ruilden namelijk om met het Krugersdorp kommando, dat tans bij Viljoen was, doch liever in zijn distrikt wilde vechten, daar zij daar de landstreek beter kenden. Voor ons was het vrijwel

hetzelfde, zodat we toen maar weer vertrokken in de richting Witnek.

In de bossen vond er een alleronaangetaamst geval met mij plaats, hetgeen ik hier even zal vermelden:—

Toen we op een plaats, "Dubbele Driften", aankwamen, gebeurde namelijk het volgende: De heer Vogel en ik waren maats en op P. Rust hadden wij ons een tentje gemaakt van zeildoek, hetgeen wij daar gekocht hadden; hieronder sliepen we steeds 's nachts; we spanden het tussen twee bomen, legden er onder een paar klippen op en dan waren we min of meer beschermt voor regen en wind. Nu wilde het dat toen we aan de Olifantsrivier kwamen, deze juist de volgende dag zou afkomen, zodat het raadzaam was er de vorige avond door te gaan, doch wat wisten we van afkomen? We vonden het gras aan deze zijde der rivier mooier dan aan de andere kant, zodat we maar besloten om aan deze kant te overnachten. We sloegen onze tent op, spanden onze paarden en gingen lekker ons potje koken, daarop rookten we rustig ons pijpje en gingen toen slapen. De volgende morgen ontwaakten we zowat tegen acht uur en maakten toen aanstalten om ons boeltje op te pakken en te vertrekken. De rivier was nu verschrikkelijk vol en de mensen vertelden ons, dat wij er onmogelijk door konden. Enkelens werden nog overgetrokken aan een touw, daar de paarden waren overgelopen, doch beladen was het onmogelijk er over te komen. Men gaf ons de raad om maar al langs de rivier op te rijden, dan zouden we vóór wel weer kunnen aansluiten. Zo reden we dan al langs de rivier op; nu zag ik een plek waar het vreselijk breed was en dacht ik, hier zouden wij het wel eens kunnen proberen, hier lijkt de rivier niet diep. Nu, zeide mijn maat, ga jij maar voor, want jou paard is groter dan het mijne, dus als jij er door komt, dan zal ik het ook proberen. Zo ging ik dan heel voorzichtig voorwaarts het water in; in 't begin leek het glad niet diep, doch daar op eens glijdt mijn paard uit en verdwijnt in de diepte; ook ik ging natuurlijk mede en met heel veel moeite kon ik nauwelijks mijn mond boven water houden, 't paard liet ik echter niet los en door de snelle stroom geholpen, waren we spoedig in een bosje aan de kant gespoeld; nu hield ik wat ik houden kon, de ene arm om de boom en met de andere hand hield ik mijn paard vast. Vogel kwam mij te hulp en sleepte mij en mijn paard er weer uit.

Alles wat ik aan mij had was natuurlijk papnat, mijn geweer, patronen, het meliemeel, de tent enz. enz., zodat het een zwaar gewicht was voor mijn arm paard, dat toch al niet erg fris meer was na al

de inspanning in het water, zodat wij hard verlangden om eens te kunnen afzadelen. Na nog een eindje gereden te hebben, kregen we een wagen in het gezicht, waarop we natuurlijk aanhielden.

Na wederzijdse kennismaking werd gevraagd om een beetje af te zadelen en tevens om onze klederen te drogen; het had die ganse dag reeds geregend, zodat we beiden, en ik dubbel, nat waren. Op dat ogenblik regende het gelukkig niet, zodat we ons van enkele kledingstukken konden ontdoen, om deze een weinig te drogen bij het vuur.

De heer Vogel en ik hadden een afspraak gemaakt, dat we om de beurt zouden koken en paarden oppassen; die dag was het mijn beurt om te koken en moest hij paarden oppassen. Nu is het de gewoonte, dat men eerst zijn paard een beetje los laat lopen, dan kan hij zich een rollen enz., daarna kniehaltert men de paarden, of wel, men spant ze, al naar het paard is, loopt het ver weg of is het moeilijk in het veld te vangen, dan doet men het laatste, is het paard echter mak, dan kniehaltert men het. Na de vermoeiende tocht van van morgen ging het dus niet om de paarden direkt te kniehalteren, dus lieten we ze eerst een beetje loslopen; bovendien daar Vogel er naar behoorde te kijken, was dat niets.

Vogel echter, die het natuurlijk koud had, zat zich bij het vuurtje lekker te warmen, terwijl ik druk bezig was met de mieliepap te koken; op eens schieten de paarden mij echter te binnen, en verzoek ik Vogel om eens te gaan kijken. Hij echter zegt heel gerust:—

"O, wees maar niet bang, ze lopen net hier in het bos."

Ik was echter niet gerust, en verzoekt hem ze eerst te spannen, waarop we dan gerust ons maaltje konden doen.

Hij stond tans op en ging ze zoeken, doch na een kwartiertje komt hij terug en zegt, dat hij ze nergens kan vinden!

Ik was daarover natuurlijk kwaad, en stond op, en zonder mij eerst aan te trekken, liep ik het bos in, vond al spoedig het spoor der paarden, en na een minuut of tien had ik ze; deze waren echter los en alleen kon ik ze niet vangen, daar mijn paard de gewoonte had weg te lopen wanneer ik het wilde vangen; zo goed en zo kwaad als het ging, dreef ik ze echter terug, doch dan liep deze een kant uit en dan weer het andere, zodat ik al spoedig helemaal verdwaalde en niet meer wist er uit te komen.

Daarbij kwam nog dat het weer hard begon te regenen, waardoor de sporen ook weggingen; daar zat ik nu wel met de paarden, doch niet in staat ze ergens te brengen, hoe ik ook liep, telkens weer

bleek het te vergeefs te zijn; mijn maag rammelde van honger, en ik bibberde van de koude; ook werd het reeds laat, zodat ik alle hoop opgaf om weer bij mijn maat te komen en niet anders dacht, dan dat ik de nacht zo zou moeten doorbrengen.

Wanneer de nood op het hoogst is, zeg, men, dan is de redding meestal nabij, en zo was het ook met mij gesteld. Ik zag voor mij een hoge berg en besloot die maar te beklimmen, in de hoop dan van avond een vuurtje te kunnen zien om op af te lopen; toen ik aan de voet van de berg genaderd was, ontdekte ik een voetpaadje, en daar nu een pad een begin en een eind heeft, dacht ik maar het beste om met dit pad op te lopen; na ontrent een half uur gelopen te hebben, kwam ik aan een dam; aan de andere kant liep geen pad meer, dus nu stond mij niets meer te doen dan om hetzelfde pad maar weer terug te lopen, en zo deed ik.

Na een veertig minuten zowat gelopen te hebben, aldoor met de paarden in mijn hand, hoorde ik heel zachtjes het zingen van kaffers; dat dit geluid als muziek in mijn oren klonk, hoef ik wel niet te zeggen. Ik kwam dan bij een kafferkraal aan en vroeg natuurlijk dadelik naar de plaats waar ik vandaan gekomen was, en hoe ver of dat nog was, waarop een kaffer mij verzekerde dat ik er zelfs zeer nabij was; vóór een beloning van een shilling en een zakmes bracht hij mij toen weer, na een half uur lopens, terug bij de plek. Dat ik echter moede en honger was, behoeft geen betoog; ik ging terstond naar de pot met meliepap, en ik verzeker u, dat het smaakte; na mijn wederwaardigheden verteld te hebben, sloegen we onze tent op en sliepen lekker die nacht.

De volgende dag reden we al langs de rivier op, totdat we weer bij een drift kwamen, waar we eindelijk door konden, en ons weer bij het kommando bevonden.

We trokken toen langs Groot Olifants rivier op, totdat wij Genl. Viljoen ontmoetten; deze had die dag juist het Vrijstaate kommando ontmoet, dat van Pietersburg kwam. De volgende dag vertrok het Vrijstaate kommando weer en ook wij trokken verder.

Toen we in de nabijheid van Zustershoek kwamen, kwam er een rapport dat er een troepenmacht lag, zodat we hier op uit gingen om deze eens kennis met ons te laten maken; toen zij ons echter gewaar werden, trokken zij nader en volgden ons kommando op; we wilden hen eerst in een mooie positie lokken, alvorens hen een kans te geven. Een prachtige gelegenheid deed zich voor bij de Albert Silver Mijn; hier vormden de bergen een halve cirkel en zouden we dan khakie een slag leveren, doch hij had dit al gou in

de gaten, zodat zij een omtrekkende beweging maakten, waarop wij natuurlijk niet gerekend hadden. De order kwam dus "retireren", en ieder reed toen kalm uit de positie weg.

Vogel en ik reden naast elkaar, terwijl achter ons Komdt. Muller met nog enkelen aankwam; opeens ziet men enkele der burgers op een galop trekken en voor we tijd hadden om te zien, daár ging de eerste bom over ons heen, en barste juist tegen het gebouw van de mijn aan; een tweede volgde al heel spoedig daarop, en nu was het zaak om zich uit de voeten te maken. Wij jaagden door een spruitje en al met de kloof op; nog werden ons enige bomme nagezonden, doch gelukkig trof geen een hunner onze mensen.

Des avonds kwamen de officieren allen bij elkaar en werd er besloten om de Engelsers bij Zwartkopjes of ook wel Renosterkop genoemd, te ontmoeten. Posities werden afekeken en de Boksburgers namen de rechterkant, terwijl Komdt. Kruhl met de Johbgse politie, het midden nam en Komdt. Viljoen de linkerpunt.

Wilden de khakies verder trekken, dan waren zij genoodzaakt om tussen ons door te trekken, en dan zouden we hen natuurlijk wel een handje geven.

Des morgens lagen we mooi allen doodstil in positie, en, ja wel, daar kwamen de Engelsers aan. Op de bergrand voor ons, hielden zij stil, en van hier uit werden een 50-tal voetgangers uitgezonden om te gaan zien of vóór alles veilig was. Nu was de order dat niemand een schot zou lossen alvorens de Komdt. daartoe het teken gaf; helaas, toen de vijand nog op een 300 treden van het rechterpunt verwijderd was, loste iemand een schot, met het gevolg dat allen toen begonnen te schieten, en onze mooie val verraden was! De Engelsers sprongen om, en vielen plat achter klippen. Met hun kanonnen opende ze toen vuur op ons, doch wij hadden allen goede posities, zodat hier geen gevaar bij was.

Tegen de middag wilden zij echter de posities van de Johbgse politie stormen, doch dat is hun duur te staan gekomen; tot drie maal toe hebben zij de stormaanval gedaan met bajonet op 't geweer, doch de politie wist niet van wijken. Onze bom maxim deed die dag prachtige dienst, alhoewel de Engelsers de gehele dag er op schoten, gelukte het hen niet iets ervan raak te schieten; wel werden die dag vele paarden doodgeschoten; ook sneuvelden enkelen onzer burgers en werden anderen gewond, doch de overwinning was aan onze kant. Enkelen beweerden dat hadden de Engelsers bij de laatste aanval nog vijf minuten stand gehouden, dan waren onze manschappen niet meer in staat geweest

een schot te schieten, bij gebrek aan ammunitie, doch gelukkig retireerde khakie juist bijtijds; de pom-pom deed zijn werk prachtig en bleef op hen schieten totdat de laatste over de bult was; het was bijna donker toen we ophielden en ons klaar maakten om weg te trekken.

Een uur daarna kwam het rapport, dat een grote troepenmacht in aantocht was, zodat het tijd voor ons werd om "de bos te trappen". We trokken 's avonds achter hen om en vertrokken in de richting Windhoek.

De khakies die zich zo dapper gedroegen die dag, waren, naar men mij later vertelde, de "New-Zealanders" geweest; diegenen die des morgens achter de klippen platvielen, hebben daar de ganse dag gelegen onder een kruisvuur van onze mensen; dat deze soldaten blij waren toen het avond was, is te begrijpen, doch dat vele daar gewond en gedood zijn geworden is een feit. Hoeveel man van de Engelschen sneuvelde, is mij onbekend, doch naar wij later van een vrouw hoorden, die daar woonde, moet het tussen de drie en vier honderd geweest zijn; hiervoor sta ik echter niet in.

Begin December kwamen we te Windhoek aan. Dit is een plek in wat men hier noemt Mapochsland, het ligt ongeveer een 10 uur rijdens van Belfast af en een uur te paard van Dullstroom, ook wel Groot Suikerboskop genoemd.

Genl. Viljoen sloeg op omtrent een vijf minuten afstand van ons zijn lager op, en van hier uit zou men dan beginnen om expeditie te doen.

Al spoedig werd Komdt. Muller voorgesteld bij Genl. Botha tot verhoging door Genl. Viljoen, en spoedig daarop kwam de aanstelling tot Vecht-Genl. Nu had het kommando weer een komdt. nodig, en met algemene stemmen werd de burger Nikolaas Groenewald, welke de betrekking van Ass.-V.K. had bekleed, tot Komdt. gekozen, en voorzeker hadden de burgers geen betere keus kunnen doen, want de heer Groenewald was een toonbeeld van dapperheid. Hij was een man die in een gevecht zeide: "Kom burgers" en niet "Vooruit burgers", zoals velen deden. De V.K., de heer Laurens Nolte, bleef in zijn funktie.

Genl. Muller was niet de man om in het bosveld weg te kruipen, hij was een man die vechten wilde, evenals Genl. Viljoen; spoedig was dan ook weer een plannetje gemaakt en ditmaal zou het een grote sterkte van de vijand betreffen.

Aan het transport pad tussen Lijdenburg en Machododorp ligt een plek, genaamd Helvetia, dat is wat we noemen een pan; deze pan dan was omringd door verscheiden forten, en overal langs de heuvels wa-

ren posities gegraven, waarin in de nacht brandwacht werd gehouden. De bevelvoerende officier was aldaar Major Cotton van het "Liverpool Regiment", genaamd "Kings's Own"; daar ik dit gevecht neb medegemaakt, zal ik trachten er zo duidelijk mogelijk een beschrijving van te geven.

"Er staat te Helvetia een groot lyddite kanon, en, zoals ge weet, is 't eerstdaags Nieuwjaar en moeten we onze President een presentje sturen," zo sprak Genl. Viljoen tot Genl. Muller.

"Wel, het zou zeker een groot cadeau wezen, wanneer we hem zo'n kanon zouden kunnen sturen, het is in alle geval te proberen, laten we morgen eens naar V.K. Taute rijden, die zal ons zeker wel inlichtingen kunnen geven omtrent de sterkte van het aantal manschappen dat daar ligt, hoeveel kanonnen zij daar hebben, enz."

De volgende morgen kon men de beide generaals met hun staf zien vertrekken. Zij onderzochten toen zoveel mogelijk alle plekken in de omtrek en keken de posities af, welke de verschillende kommando's moesten nemen.

Besloten werd de aanval op a.s. Woensdag nacht te doen plaats vinden, des morgens te drie ure.

De Johbgers zouden de omringende forten bestormen, terwijl de Boksburgers de zwaarste taak kregen, nl. de forten op de kop waar het kanon in stond....!

"Opzaal, opzaal", klinkt het in de verschillende lagers; "kanonnen inspannen", waren de orders der officieren. Vestigen we bv. onze aandacht op het Boksburgse lager, dan zien we steeds kleine troepjes burgers, die naar de generaal toe rijden, en na een poosje ziet men netjes twee aan twee een kommando, bestaande uit frisse jonge kerels, waaronder enkele ouden van dagen, het lager uitrijden, nagekeken door de lager-boeren.

Nadat we een eindje gereden hadden, ontmoetten we het Johbge kommando, nl. de Politie, dat achter ons aansluit, en zo trekken we op tot nabij de plaats van een handsopner.

Hier werd afgezadeld en een ieder ziet men al spoedig met een blikje of keteltje naar het water gaan, terwijl weer anderen bezig zijn een vuurtje aan te leggen, om een stukje vlees op te braden. In de namiddag klinkt weder de order "opzaal en inspan", en spoedig ziet men de mensen met hunne paarden aankomen om over een rukje weer netjes twee aan twee voorwaarts te trekken.

Maar, wat mankeert er daar voor aan? De burgers houden stil en vormen een halve kring, terwijl iemand zich voor hen plaatst. Het is de Generaal!

"Burgers!" zo spreekt hij, "tans wil ik

u bekend stellen met het plan van Genl. Viljoen en mij; wij zullen de forten van Helvetia aanvallen en trachten het grote lyddite kanon te vermeesteren, dat in een der forten staat."

Nu kreeg Ds. Jim Louw van Boksburg het woord en ging de burgers voor in een kort gebed, en voorwaarts ging het weer.

De zon gaat onder, de avond valt, het wordt al donkerder en donkerder, totdat eindelijk de maan opkomt en het aardrijk een fantasties aanschijn geeft.

Steeds gaat het voorwaarts.

Hier draait een kommando uit om spoedig in het donker te verdwijnen.

Pijpen dood, zachtjes praten—zó hoort men de V.K. roepen. Nog een klein eindje en men houdt halt en klimt van de vermoeide paarden af. De Genl. met nog enkelen, rijden nog 'n eindje voort naar de brandwachten. Hier ontvangen zij de mededeling dat alles rustig is.

"Hoe laat is het nu?" vraagt de Genl.

"Kwart voor drie," luidt het antwoord.

"Nu, dan moedig voorwaarts, om drie uur moeten wij stormen..."

Beng... beng... tsing... tsing... het stormen begint; de khakie brandwachten, die ons gewaar worden, schieten wat ze kunnen, terwijl anderen die lagen te slapen, ook opspringen en beginnen mede te schieten, doch khakie is overbluft. Zijn vuurstralen zet men in de lucht trekken, allen schieten te hoog uit vrees zelf raak geschoten te worden, wanneer zij zich voorover zouden bukken.

Een ontzettende indruk maakte dit nachtelik schouwspel op mij. Die honderden vuurstraaltjes die de lucht doorklieften, dat geknetter der geweren, het schreeuwen der burgers van "hoera". Alles ging zo ordelijk en geregeld mogelijk; gezeten te paard, galloppeerden we zo goed en zo kwaad als het ging, tegen de kop op, totdat wij eindelijk de forten bereikten.

"Niet schieten hierachter," hoort men onophoudelijk de burgers op het voorpunt roepen.

Nu is het gevecht op zijn hevigst: de khakies zijn nu bijna allen wakker en schieten wat zij kunnen, doch wat baat het? Het ene fort na het andere wordt stormenderhand ingenomen; de Boksburgse leeuwen hebben moed, gedachtig aan de heilige zaak waarvoor ze hun leven feil hebben... "Hoera!... hoera! Hier staat het kanon! Handsop... handsop... hoort men reeds enkelen roepen.

Beng, handsop... beng," zijn de geluiden, welke men tans hier hoort, ziet daar bijt een in het zand, nog een valt, daar nog een; arme Tommies, ze vallen liever dan hun kanon af te geven.

"Hoera..." schreeuwt de dappere kor-

poraal Short en meteen springt hij boven op het kanon, doch niet zo gou was hij er op, of hij moest er weer af, want de kogeltjes regenden hier om ons!

"Komaan, kerels, laat ons die ding draai, en perbeer om hom uit te krij!"

"Wat een kanon!" zo roepen enkelen onzer.

"Wat een beest!" zegt weer een ander.

"Daár is de kraal met de ossen!" hoort men tans Komdt. Groenewald roepen.

"Komdt.," zegt een zeuntje van omtrent 16 jaar oud, "hier ligt een bom, laat oas hom eerst eens try."

"Ja, net nou hoor," zegt de Komdt.

Al spoedig hoort men:

"Janbloed, juk, juk jou khakie-os Hookkaai, hanou" en nog enige fluitjes, en het kanon is aangespannen; 18 vette ossen trekken het uit zijn schuilplaats, dat nu voorgoed afscheid neemt van het Engelse kamp.

Burger Andries Heinz en ik gingen nu voorwaarts, en toen we juist voorbij de ossen van het kanon waren, werd er op ons geschoten; natuurlijk zagen we onmiddelijk waar het vandaan kwam en vielen wij plat achter een hoopje zand, dat daar toevallig lag.

Opeens voelde ik iets langs mijn arm gaan en jawel, door mijn mouw had ik een kogel, welke mij net even op de arm brandde. Voor ons hadden we een fortje, waarin natuurlijk enige khakies lagen.

"Schiet voor, in de sloot," riep nu Heuz op eens, tegen mij, "daar zie ik ze liggen!"

Ook ik zag ze nu, en zo hard als wij maar konden, schoten we nu in de sloot. De khakies sprongen tans over het muurtje, doch onze schoten waren niet mis, elke kogel was raak en oen de vier khakies die voor het muurtje hadden gelegen, aan de andere kant kwamen, waren zij ook alle vier gewond; de anderen hielden nu min of meer met schieten op en nu liepen Heinz en ik met geladen geweer op naar het fort en hier staken de overgebleven khakies de handen op. Drie van hen liepen echter hard de berg af, en ook deze werden alle drie door ons na een paar schoten platgelegd.

Nu bekeken we de gewonden eens; twee van hen hadden gevaarlike wonden; de eerste was iemand die door zijn maats "Nobby" genoemd werd, deze had twee kogels gekregen en een ervan was door de borst en liet hem vreselik lijden. Na een half uur geleefd te hebben, gaf hij de geest. De tweede was een zeuntje van omtrent 16 jaar oud, hij was een trommelslager en had de kogel dwarschaamdelen gekregen; ook deze leed vreselik en vroeg maar al om toch verder dood gemaakt te worden. De andere twee ben ik vergeten waar die gewond waren.

doch die waren niet zo zwaar gewond.

Ik ging nu naar voren en zag enige tenten staan. Nu dacht ik, daar konden nog wel eens een paar khakies in wezen, toen ik dan ook bij de eerste kwam en vroeg: "Any body inside?" luiddde het antwoord: "Yes."

"Come out then," zeide ik weer, en toen kwam er een korporaal uit; ik vroeg naar zijn geweer en haalde hij dit uit de tent, toen ik daar stond, kwamen er vier khakies naar mij toegestapt, doch het geweer hielden zij omlaag, ten teken dat zij kwamen wapens afleggen; ook uit een naburige tent kwamen enige khakies uit en werd het mij wel een beetje benauwd, doch gelukkig kreeg ik gou versterking. Korp Lombard kwam bij mij en vroeg mij een geweer voor de Komdt., daar het zijne baperde. Nu kwamen ook Jan Flies en Tommy Ackerman opdagen, maar deze bekommerden zich weinig om de Tommies, doch gingen dadelik de tent in en maakten zich van het nodige meester. De Tommies joeg ik toen terug en ging zelf naar voren.

Daar trof ik weer een paar burgers aan, die dapper zaten te schieten op een fort, dat voor ons lag, en ook ik volgde hun voorbeeld; al spoedig vonden we uit dat het de Johbgse politie was die dit fort van de ene kant bestookten. Nu, we hielpen goed mee en na korte tijd werd de witte vlag gehesen en gaven de khakies zich over; twee luitenants, nl. Lieut. Jones, van de "Liverpool Infantry", en Lt. v. d. Nest van de 19e Huzaren kwamen vooraan en gingen onmiddelik naar hun tent; de laatste droeg niets dan een regenjas, die was zo uit zijn bed in de positie gevluht.

Nu werd hun gelegenheid gegeven om zich aan te kleden en intussen gingen we bij de tenten rond en dreven alle Tommies er uit en wezen hen de weg die ze te volgen hadden.

Ik vroeg daarop aan een sergeant of hij mij niet aan een klein-geweer kon helpen, nl. een karabijn Lee-Metford, waarop hij naar een bergplaats ging en daar een voor mij uithaalde; wij vulden hier onze veldflessen met brandewijn, en tans begonnen we de boel in brand te steken; boven op de kop waar het kanon had gestaan, brandde het reeds lekker en ook hier onder zette het goed vlam; bij het hospitaal gingen we niet, wij stuurden een 50-tal Tommies erheen om de gewonden te helpen indragen, welke bij gebrek aan een witte dokter door een Indiese "Potty-kerij" (dit is een ass. apotheker) werden verbonden.

In een der tenten ontdekten we een

groot vat rum, waarbij de Tommies zich eens lekker te goed deden. Nu, ik nam het hen niets kwalik dat ze hun keel een beetje nat maakten, de arme drommels hadden nog nooit iets te eten gehad en dan ook waren zij van streek door de schrik die wij hen 's morgens op het lijf hadden gejaagd. Een sergeant zeide mij, dat hij enigszins de lucht ervan had gehad, want zeide hij, 's avonds had hij een kommando horen voorbij trekken, doch had gedacht dat dit misschien over het spoor wilde gaan.

Nu werd t langzamerhand tijd om weg te gaan, en stapten we, vergezeld van de beide officieren, het kamp uit. Toen we weer in het pad kwamen, vroeg ik dadelik naar de toestand van het kanon, waarop mij verzekerd werd dat het in goede orde was; jammer, voegde iemand er aan toe, dat we geen ammunitie voor haar hebben; toen ik vroeg wat dan met die ammunitie was gedaan, zeide mij iemand dat deze door dom beleid, in de modder der spruit was blijven vastzitten, en daar een fort boven op de kop aan de overzijde niet door onze mensen was genomen, zo vonden de meesten het te gevaarlijk om weer naar de wagen toe te gaan, daar deze voortdueren onder de bommen bleef wanneer er iemand naar toe ging.

Iven verder op ontmoetten we het kanon. Het was een reusachtig scheepskanon, hetwelk men op wielen had gezet, op een der zijkanen stond met grote letters geschreven: "Lady Roberts". Deze naam moest zij al heel gou verliezen, want de burgers begonnen het spoedig "Lady Muller" te noemen, of ook wel "Lady Viljoen".

We sukkelden zo aan, totdat de ossen niet meer in staat waren om het verder tegen de berg op te trekken, zelfs de khakies hielpen mede duwen, doch dit alles wilde niet helpen; we waren verplicht om de muilen van de andere kanonnen af en ze voor de "Lady Roberts" te spannen.

Toen we boven op de kop waren, kwam er ineens een vreselik onweer opzetten; eerst regen alsof het met scheepsladingen uit de lucht viel, en later hagel, zodat een ieder grote moeite had zijn paard vast te houden. Men spreekt wel eens van hagel zo groot als duivenæeren, doch deze hagel was bijna zo groot als hoender-eieren.

Na een half uurtje was alles weer over, doch wij allen waren water-nat. Genl. Muller ontmoette ik met een kombaars ongeslagen bij gebrek aan een regenjas. Hij stond zich bij een vuurtje te warmen en was gelukkig genoeg om een kopje koffie te drinken. Nu, dat kwam hem zeker wel toe, na al de vermoeienissen van de nacht.

De volgende dag, Zondag, kwamen we allen weer in het lager terug, en des middags werd het kanon ingespannen, en vertrok het naar Toutsberg, alwaar de Regering verblijft hield. Ik schreef er op last van de Genl. een brief bij aan de Waarnemende Staatspresident, ZHEd. verzoevende dit kanon als een Nieuwsjaars-geschenk te willen aannemen.

ZHEd. zond ons daarop een brief terug, ons bedankende voor het mooie geschenk.

Hoewel het kanon ons geen doden had berokkend, zo hadden we toch twee zwaar gewonden, nl. de oude burger Paul Potgieter Sr.; deze 67jarige man had een kogel door de blaas gekregen en lijdde vreselijk daaraan.

Hij is later echter weer geheel hersteld, wat men een wonder mag noemen, vooral wanneer men in aanmerking neemt de primitieve geneesmiddelen die we hadden. Ongelukkig echter, toen hij nu beter was, kwamen de Engelschen naar ons uit, en moest hij vluchten. Door het rijden in de ossewagen ging de wond weer open en ditmaal met het gevolg dat de ongelukkige man na een hevig lijden de geest gaf.

De andere gewonde was Eddie Abrahams, welke een kogel door het boven-dijbeen kreeg, hetgeen hem het been brak; hij is echter weer hersteld, doch zijn been is een beetje opgetrokken; hij moest evenwel naar de Engelschen gebracht worden voor genezing. Hij bekleedde de rang van adj. van de V.K.

Een korporaal van het Boksburg kommando was te Helvetia in de stal waarin Luit. v. d. Nest zijn paarden stonden; het waren twee prachtige wedren-paarden; gelijk met hem kwam een Jobbger de stal in en nu namen ze elk een paard; de korporaal van het Boksburg kommando verkocht dit paard daarop aan Genl. Viljoen evenals de Jobbger, en daarop verkocht Genl. Viljoen ze weer aan Genl. Botha, die er mede over de spoor ging.

De gevangen officieren werden eerst naar Witpoortje vervoerd, alsmede de manschappen; van daar gingen de officieren naar Roossenekal gevangen, terwijl de Tommies een respektabele mars maakten van drie dagen, totdat ze bij Middelburg weer losgelaten werden.

Alles te zamen hadden we die dag 350 krijgsgevangenen gemaakt, een twintigtal had zich zo te buiten gegaan aan drank, dat we ze langs het pad moesten laten liggen.

Een ossewagen met buitgoed kwam echter heelhuids uit de slag; hierop waren kledingstukken, die in het lager werden uitgedeeld.

Ook had men een brandkast gevonden, en deze al spoedig opengemaakt, en hierin vond men zowat een 225 pond sterling.

welke dan ook onder de burgers werd verdeeld.

Op Toutsberg kreeg Staatssekretaris F. W. Reitz de "Lady Roberts" zo lief, dat hij haar in het volgende lied heeft bezongen. Dit lied werd naderhand bij bijna alle kommando's in Transvaal op een of ander wijsje gezongen:—

"DE LADY ROBERTS".

Hier staat ou' "Lady Roberts",
Hoera voor Ben Viljoen,
Hoera voor Gen'raal Muller,
Want hul' het dit gedaan!

Die Trekboer en Boslanser
Die kom haar hier beschouw,
Dan zeg hul' "Alle Wereld,
Waar krijg jul' die ou' vrouw?"

Dan zeg ons "Die ou' Lady
Is 'n Nieuwjaars-present,
Wat Ben Viljoen gestuur het
Aan onze President."

Zó wordt die Trekboer wakker
En trek weer met zijn goed,
En die arme ou' Boslanser
Die krijg weer nieuwe moed.

Lord Roberts is al huis toe,
Die Veldheer het getrap,
Maar 'ie ou' vrouw het hij laat staan,
Zij hou van mieliëpap!

Van onz' arme families
Brandt hul' die huize af;
Die mans kan hul' niet win nie,
Dus moet hul' vrouwens straf.

Maar z'n "Ou' Lady Roberts",
Die lyddite uit kan stort,
Die stuur hij naar Helvetia
En zet haar in een fort.

Daar, dacht hij, is zij veilig,
Want die "verditste" Boer
Leg net maar achter klippers
Met zijn verdatste roer.

Hoera voor die Boksburgers!
Hoera voor de Polies!
Lord Kitchener kerst z'n tanden,
Hij is nu banje vies.

Eer dat hul' weer kon nat gooi
Het Boksburg al verjaar',
Eer hij zijn broek kon aankrij,
Toe was die ding al klaar.

Hul' vat zijn ammenutie
En zijn kanonne af,
Vang honderde soldate
En trap voor Tommie kaf.

Dis maar Gorilla oorlog
Zeg Meester Chamberlain,
Maar as dit lang zo voortgaat,
Dan maal ons Tommy fijn.

Lord Roberts van Kandaar,
Lord Kitchener van Khartoem,
Lord Buller van Colenso
Die word' zo hoog geroem'.

Voor wat? Die arme kaffer
Met schild en assegaai,
Het hulle met Bom-maxim
Zo prachtig afgemaai.

Maar nou dat hul' met manne
En witmense moet veg,
Leg Kitchener in Pretoria
En die ander twee is weg.

Ja, Roberts van Kandaar
Is niet Roberts van Kanhier,
En dat Tommy hier moet blijve
Is nie enkel voor plezier!

Hij het die land o'erwonne
En alles annekseer,
Maar ons dappere Generale
Verslaan hem keer op keer.

Houd vol dan Afrikaners,
De Engelsman moet weg,
Hij mag ons nie o'erwinne
Want onze zaak is reg!

***

Toen we de volgende dag weer in het lager kwamen, vroeg Genl. Muller of ik de heer Munnik het genoegen wilde doen om als sekretaris te fungeren in enkele hofzaken welke voor moesten komen.

De heer Munnik was toenmaals de Landdrost van Boksburg, en tijdelijk aangesteld als Wd. Staats-prokureur. Nu, ik willigde het verzoek dadelik in en werd zodoende sekretaris van de Wd. Staats-prokureur. Als zodanig heb ik dienst gedaan in twee zaken, de een van diefstal van enige muilen en de andere in het Johbgse lager van het moedwillig doen verloren gaan van stukken, behorende tot een Bom-maxim. In het eerste geval werd een geldboete opgelegd, terwijl in het tweede geval de artillerist uit zijn dienst ontslagen werd.

Al spoedig werden weer nieuwe uitgebreide plannen beraamd. Langs de gehele lijn van Wonderfontein tot Machadodorp zouden we op oudejaars-avond een aanval doen: Genl. Louis Botha aan de overkant van de spoor en wij aan deze kant. Bovendien zouden op alle andere plaatsen schijn-aanvallen plaats vinden, opdat men niet voor versterkingen behoefde bang te zijn.

De Boksburgers kregen als gewoonlik

weer tot taak het vermeesteren van een kanon, hetwelk boven op een fort bij de "Naald"—het gedenkteken—van Belfast stond. Naar we vernomen hadden, stond daar ook een lyddite kanon, en nu zouden we dat trachten te vermeesteren. Nu, als de Boksburgers en plan hebben, dan voeren zij 't gewoonlijk met sukses uit, en zo ging het ook deze keer weer.

De aaval zou plaats hebben op oudejaars-nacht, te twaalf ure precies. Tegen half twaalf des nachts kwamen we onder aan de voet van de berg aan; we lieten hier onze paarden staan en gingen gedekt door een sterke motregen naar boven toe. Hier moesten we nog een ogenblikje wachten, tot de tijd juist twaalf uur was. We bekropen nu het eerste fort, totdat het zichtbaar voor ons werd, en nu was de order, zo spoedig als we het allen duidelijk konden zien, dan moesten we uit alle macht er op schieten en het bestormen.

De eerste om te schieten was een zekere Martinus van Rensburg, spoedig daarop volgden een vijftig-tal schoten en nu gingen we al naderbij, totdat we eindelijk 't fort genaderd waren. Wij schoten wat we konden, en spoedig daarop hadden we het omsingeld en schoten we al rondom erin.

Hier bleek echter dat we met andere luidjes te doen hadden dan daar op Helvetia! De Tommies verdedigden zich als leeuwen, en alleen door de meesten dood te schieten, verkregen we eindelijk toegang tot het eerste fort.

Nu naar het tweede, dat ook—na een hevige tegenstand gedaan te hebben—zich eindelijk genoodzaakt zag over te geven. Groot was echter onze teleurstelling toen we, in plaats van een lyddite kanon, slechts een maxim aantroffen. Evenwel, ook deze was ons welkom, en werd onder dankbetuiging door onze artillerie aangevaard. Het paard dat dit kanon trok, werd door een Duitser, die in de stal keek en er iets zag bewegen, gewond en kon dus niet voor de maxim dienst doen. Vol met patronen geladen, werd het toen door onze mensen de berg afgereden. In het eerste fort werd bovendien door ons een tiental kisten Lee-Metford patronen buitgemaakt, welke ook naar de trollies werden gebracht. Toen ik in het eerste fort kwam, zag ik een zinkhuis waarin een dertigtal khakies waren gekropen; daar zij echter de moed nog niet opgaven, zo orderde de Komdt., ons om er maar in te schieten en bij elke schot dat er in ging, ging tevens de roep: "Hands op!" Doch de Tommies bantwoordden ieder schot, dat er viel. Eindelijk bleef er zowat niemand over om terug te schieten, zodat we ons toen eerst meester van het fort beschouwden. Toen ik voor de deur van het fort kwam, zat een Tommie juist in de ingang, hij hield zijn been bij de knie vast

en juist onder de knie was het been mors aangeschoten; het stukje been stak nog recht uit, maar het vlees hing recht naar voren af; het was vreselijk om aan te zien. Ik ging toen verder om mede te nemen het tweede fort te nemen, en toen we ook hiermede klaar waren, gingen de meesten nog verder tot in het kamp, tusschen de tenten, doch overal waren de khakies hier gevlucht. Ik keerde echter terug naar het eerste fort, daar ik twee officieren had gezien. Toen ik daar bij hen kwam, vroeg een hunner mij of ik een officier was, waarop ik hem een ontkennend antwoord gaf, doch hem vroeg wat hij wilde hebben; tegelijkertijd zag ik echter dat zij bezig waren met een gewond. Een hunner deelde mij toen mede dat dit hun bevelvoerende officier was en dat hij dodelijk gewond was. Ik zag toen dat het bloed hem uit zijn uniform liep, waarop een der officieren zeide dat men dit fort van de statie wel onmiddellijk zou gaan bombarderen, zodat wij hem in een veilige plek moesten brengen; naast hem lag een zinkplaat, en nu trachten we hem daar op te leggen, doch wanneer hij er aan de ene kant op lag, roide hij er weer aan de andere kant af van de pijn.

Toen kwam ik op het plan om een deken te nemen en hem daarop te leggen, en zo droegen we hem tot onder de muur van het fort. Toen we hem daar echter neerlegden, gaf hij de geest. Ik nam toen de twee officieren mee met nog een sergeant-majoor, en bracht hen bij de generaal, welke mij de verantwoordelijkheid opdroeg om hen bij het lager aan de hand af te leveren, buitendien hadden we nog een vijftigtal anderen en ook deze verzochten met ons saam.

De heer Willem Kokey, toenmaals Gezondheids Inspekteur van het dorp Boksburg, ontmoette ik bij het tweede fort, en deze was in een aardvarken-gat gevallen en had zijn been enigszins verzwikt; hij ging toen met mij mede, en nadat we nog twee burgers hadden gekregen, vertrokken we weer naar het lager.

De geweren in het fort waren zo volop, dat ik achter het tweede fort een riantal stuk sloeg op de draadpalen, van anderen nam ik net het slot uit, en slingerde dit ver weg, doch velen bleven er ongederd liggen, daar we het te gevaarlijk vonden om lang op een plek bezig te wezen. Aan weerszijden van het fort waren vele khakies uitgevlucht en gedekt door de donkere nacht, konden zij lekker op ons schieten; ook hun eigen makkers liepen echter het gevaar om doodgeschoten te worden. Na ons goed van patronen voorzien te hebben, vertrokken we door lelijke velden naar het lager.

We hadden de dood te betreuren van twee onzer dappere makkers. De eerste die viel was Gert Heinz, een jonge kerel van omtrent een twintig jaar oud; zijn maat Vorster sprong op het eerste fort,

en ziende de geweren op hem gericht, sprong onmiddellijk terug; op 't oogenblik dat hij terug sprong, sprong Heinz op en kreeg toen vier schoten door zijn hart, en een door zijn hand. Ook werd een artillerist door het been geschoten, welke enige uren daarna aan bloedverlies overleed; velen kregen hier een schramwond, en ook ik was zo ongelukkig op mijn bovenbeen een snede van een kogel te krijgen; bovendien scheurde menigeen zijn kleren aan de draden die om het kamp waren gespannen. Nu, daarvoor was wel raad, immers we hadden tans weer volop garen en naalden enz. enz. van de Engelschen buitgemaakt, zodat we dit spoedig weer in orde hadden.

De gevangen officieren waren een zekere kapt. Milner, naar ik meen van de "Royal Irish" en nog een jong luitenantje. Ook deze verhuisden naar de gevangenis te Koossenekal, terwijl de khakies, die grotendeels tot het "Royal Irish" regiment behoorden, en enkelen tot de "British Empire" afd., een wandeling maakten en weer werden losgelaten.

Dit was het hevigste gevecht waar ik ooit in was; de Ieren hebben hier bewezen dat zij manlik konden blijven staan, en niet zoals de "Liverpools" op Helvetia, die bij tientallen bij slechts enkele Boeren kwamen wapens afleggen. Toen ik later aan enkele vroeg waarom zij niet handen opstaken, wanneer ze zagen dat er toch niets meer te redden viel als hun eigen leven, zeiden enkelen mij, dat ze de utroep "Hands up" niet begrepen, maar dat we moesten roepen "Surrender". Anderen zeiden weer, dat er strenge orders waren gekomen dat indien iemand zich overgaf, hij als een lafaard zou doodgeschoten worden; dus dat het dan maar beter voor hen was op het slagveld te vallen dan om later-aan doodgeschoten te worden.

Heden ten dage is het monument bij Belfast nog vol plekken waar men kan zien dat kogels hebben geslagen; menigeen zal die plek zijn leven lang niet vergeten, vooral de gewonden die daar onverzorgd tegen de fort-muur aanstonden en ieder oogenblik hun maats zagen aankomen of wel gedragen door onze mensen.

Een week nadat dit gebeurd was, kwam op zekere dag een rapport van de brandwachten dat zij een persoon gevangen aanhielden, die voorgaf met rapporten van Lord Kitchener te komen; onmiddellijk werd de order teruggegeven, dat men hem bij de generaal moest brengen, en na enige tijd wachten kwam een man te paard aangereden tussen twee wachten. Toen hij bij de generaal kwam, werd hem vlug gevraagd wat hij kwam doen, waar op hij een papier uit zijn zak haalde en dit de generaal overhandigde; nadat de generaal dit had ingezien, gaf hij onmiddellijk last aan de V.K. de man geheel te laten visiteren, waarop een grote menigte

papieren uit zijn zak te voorschijn kwamen; hij werd hierop naar de gevangenis te Rossenekal vervoerd en van teruggaan was voor hem natuurlijk geen sprake. Hij sprak zijn grote verwondering uit, naar ik later vernam, dat men hem hier durfde vasthouden, doch daaraan was natuurlijk niets te doen.

Emige tijd daarna werd hij voor het hof gebracht en vond een jurie hem schuldig aan hoogverraad, waarop zijn eigen zwager, de landdrost van Roossenekal, hem ter dood veroordeelde; nadat het vonnis door de Uitv. Raad was bekrachtigd, werd hij op zekere middag naar de tent gebracht van Genl. Ben Viljoen, alwaar ik toen ook juist was met Genl. Muller. Hij kwam in een Kaapse kar onder geleide van een luitenant en twee politie dienaren. Nadat de luitenant de papieren aan Genl. Viljoen had overhandigd, werd hem door deze zijn vonnis voorgelezen, nl. dat hij zich moest klaar maken om de volgende middag vier uur doodgeschoten te worden.

Meyer de Kock—zo heette de beschuldigde—schudde even met zijn hoofd bij wijze van een knik, draaide zich om en werd door de twee politie dienaren naar het kamp van de Jobbge politie gebracht, alwaar hij tot de volgende dag opgepast zou worden. In de namiddag werden er van het Boksburg lager en van het Johannesburgse lager en van de politie ieder 4 man aangesteld om Meyer de Kock de volgende middag dood te schieten.

Ds. Louw van Boksburg heeft zich zeer lang met hem opgehouden, en de morgen voor hij zou doodgeschoten worden, verklaarde Meyer de Kock, dat hij ten volle schuldig was en niets meer dan zijn loon kreeg.

Bij het graf stonden twaalf geweren; Martini Henri's; vier ervan waren met kogel geladen, vier met los kruut en vier ervan waren leeg. Iedereen vatte toen een geweer op en op verzoek gaf de verordeelde zelf het sein door een zakdoek te laten vallen. De schoten knalden en Meyer de Kock behoorde tot het verledene. Zijn graf was gegraven en hierin werd hij gelegd en toegegooid; dit was het uiteinde van een landsverrader. Vele der burgers zeiden daarop, had men maar van de eerste dag af dat oorlog was verklaard, zo met de landsverraders gewerkt, dan zouden we er misschien vandaag heel anders voorstaan, doch toen bestond er geen doodstraf voor landverraders, toen werden zij eenvoudig in de gevangnissen gezet en weer door de Engelsen ontzet.

Gelijk met Meyer de Kock, kwamen op andere plaatsen soortgelijke vredemakers uit naar onze mensen, doch wat men met hen gedaan heeft, is mij niet bekend.

Later, toen ik gevangen was, ontmoette ik een zekere Coetzee in de "Townhall" te Middelburg, die daar ook gevangen zat, doch deze was de dans ontsprongen, en door de Boeren weer losgelaten; door de

Engelsen werd hij echter niet erg vertrouwd, want later vertrok hij met mij naar Indie; daar de Engelsen over een goede voorraad van dit soort mensen te beschikken hadden, kwam het er dan ook trouwens niet erg op aan.

De avond vóórdat Meyer de Kock zou doodgeschoten worden, kwam het rapport: de Engelsen trekken uit, dus volgde de order opzaal en inspan. De volgende morgen lagen wij tegenover de vijand, Genl. Viljoen in het midden, Genl. Muller met de Boksburgse leeuwen op de rechterzijde en op de linkerzijde enige van Lijdenburgse mensen met een versterking van Genl. Viljoen. Helemaal op de rechterzijde was V.K. Krige met zijn kommando, zodat wij vol verwachting khakie opwachten.

De Engelsen kwamen echter maar niet nader; wel trokken zij nu eens een beetje links uit, dan weer een beetje rechts, doch van voorttrekken zag men niets. De spionnen reden een eindje uit en kwamen dan weer terug. In de morgen werd een kleine aanval bij V.K. Krige gemaakt, doch deze onthaalde hen zo goed, dat zij maar weer terug trokken; in de namiddag bleek het dat de khakies weer in de richting van V.K. Krige trokken, zodat Genl. Muller onmiddellijk Korp. Short zijn mensen bevel gaf om daar tot een versterking te gaan. Daar ik ook bij dit korporaal-schap behoorde, ging ik natuurlijk ook mede; het bleek echter al spoedig dat hier van khakie geen spoor meer te zien was. Opeens echter hoorden wij een schieten en een geroep van "kom burgers, khakie vlucht", dat een ieder al spoedig op zijn paard was en nu begon een wilde jacht op khakie. Ieder schoot zo hard hij kon en Genl. Viljoen drukte aardig van achteren op; ook Genl. Muller zijn mensen waren er bij, en schoten nu op de Engelsen dat het een lust was. Wij jaagden wat we maar konden door alle velden heen, van het ene kopje naar het andere, totdat wij op de ene heuvelrij waren en khakie op de tegenovergestelde heuvelrij. Nu begonnen we ook te schieten. Door de kijker zagen we de wilde vlucht der Engelsen, die op het pad waren van Belfast. Hun behoud was dat 't reeds laat was en dat de burgers geen lust meer hadden verder te gaan; doch was dit in de morgen gebeurd, dan hadden we alles en allen gemakkelijk kunnen in handen krijgen; een ambulance kar met dokter er in, viel in onze handen en werd door ons natuurlijk ongehinderd weer vrij gelaten.

Het veld lag vol van dode en verminkte paarden, zodat wij niet behoefden te vragen of onze kogels ook ritaak waren geweest. Bij nader bericht hoorden we, dat dit Genl. Walter Kitchener was geweest, een broeder van Lord Kitchener. Doordien zij vele kanonnen bij zich hadden en deze uit alle macht op ons schoten, dekten zij ook de terugtocht enigszins. Zo

gou als we op hen begonnen te schieten, was dan ook een kanon in gereedheid en vloog een bom over ons heen en viel achter de paarden in een vlei, waarin hij niet barstte. De anderen waren ook of te kort of te ver, zodat zij ons geen schade herokkenden. Alleen mijn maat Vogel leed schade, doordien zijn paard onder hem werd doodgeschoten en hij daar vandaan te voet moest terug lopen met het zadel op zijn rug, wat nu juist niet plezierig is.

Enfin, gerust gingen wij weer lager toe; het gevaar was weer voorbij en we bleven heer en meester van het terrein.

Nu was weer een ander plan aan de beurt, nl. we zouden een trein gaan opblazen. De man met het dynamiet reed op de voerpunt en wij allen volgden hem, totdat we bij zekere kop kwamen, waar we moesten blijven wachten totdat het spoor geladen zou zijn; tegen de morgen echter kwamen de mensen terug, die zouden gaan laden, daar zij het treinspoor niet hadden kunnen vinden. En toen zij er bij kwamen, was het reeds te laat, zodat ze maar weer omgedraaid waren. Tevergeefs hadden we dus die grote tocht gemaakt.

Genl. Viljoen zijn mensen waren gelukkiger geweest, en hadden reeds tweemaal een trein opgeblazen. V.K. Pienaar zijn mensen waren hier de gelukkige partij geweest. Een volgende trein die opgeblazen zou worden, bleek een pantsertrein te wezen en hierbij kwam de adjudant van Genl. Viljoen om, door een bom getroffen.

Begin April kwamen de Engelsen weer naar ons uit en wel van alle kanten. De Regering vertrok over het spoor in de richting Ermelo; ook vele burgers van de verschillende kommando's zagen waar het heen ging en vertrokken over het spoor, maar velen bleven aan deze zijde ervan.

Het dorpje Dullstroom, gelegen aan de voet van Groot-Suikerboskop, werd al spoedig door diegenen bezet dit uit Belfast waren gekomen, terwijl ook uit Machadodorp, Lijdenburg, Wonderfontein, Middellburg en Pietersburg grote troepenmacht op ons aankwamen. Een week lang lagen we in positie bij Dullstroom, doch toen kwam het gevaar van omsingeld te worden, en moesten we onze schone posities opgegeven; wij trokken toen op in de richting Toutsberg en kwamen daar zowat 20 April aan; het wagenlager was op de berg gevluet en kon nu niet meer voor- of achteruit, zodat zij dan ook zo goed als allen in handen van de vijand vielen, alsmede alle voetgangers, die er bij waren. Zowat 'n driehonderd man gaven zich daar zonder slag of stoot aan de Engelsen over; zelfs werden voorwaarden van overgave gemaakt, dat ieder zou behouden wat zijn wettig eigendom was. Wel behielden de burgers hun goed niet, maar ontvingen daarvoor een bewijs wat nu onlangs, in Januari 1903, is uitbetaald geworden.

De avond van de 21ste April kwamen we bij een plaats omtrent een uur te paard van Roosenekal bij elkaar. Mijn arm paard, dat dag en nacht maar zonder eten had moeten werken, geraakte kreupel. Doordien we geen kost meer gelad hadden voor enige dagen reeds, stuurde de Generaal mij met nog enige anderen uit om te gaan zien of we niet ergens schapen in handen zouden kunnen krijgen; daarvoor moesten we uren lang door de gemeenste kloven rijden, waar geen pad of iets was, steeds maar over scherpe klippen; in de laatste veertien dagen had ik toch al mijn paard afgereden en dit laatste ritje zou hem dan de doodsteek geven, doordien dit steeds een stalpaard was geweest, waren zijn hoeven zachter als de veldpaarden. Nu had hij reeds een week zonder hoeven gelopen en die rit door de kloven maakte zijn hoeven helemaal stuk, zodat hij op drie benen weer bij het lager aankwam. De schapen, die wij medebrachten, bleven in het pad staan en des avonds werd er door de generaals besloten maar alle wagentjes en kanonnen achter te laten staan en maar een veilig heenkomen te zoeken. Ik ging naar Genl. Muller toe, toonde hem mijn paard en zeide hem dat ik onmogelijk mee kon komen. We gingen toen gezamenlijk naar Genl. Viljoen toe, en deed gaf mij een van zijn mulezels om op te rijden, dertig pond in Goevts, noten en als aandenken een "glad pond", dat gedurende de oorlog gemaakt was, doch dat geen stempel droeg. Gelukkig kreeg ik een maat, die ook geen kans zag om met zijn magere oude merrie weg te komen, en na afscheid genomen te hebben, vertrokken we de bergen in en kwamen 's avonds bij de plaats van de heer Piet Wilkens aan. Hier ontmoetten we nog een paar van onze maats en besloten we maar hier de khakies te zullen afwachten. De volgende morgen waren we reeds vroeg op en vertrokken met onze zieke dieren de bergen in en lieten dezelve daar in een kloof weiden; zelf beklommen we een hoge kop en gingen hier, geholpen door een Engelse kijker van Helvetia, eens poolshoogte nemen. Al spoedig bemerkten we de khakies, en nu zetten we ons neder om hen eens goed van dichtbij te kunnen beschouwen. Mijn maat drong er op aan dat we onze zadels en jassen zouden gaan wegsteeken in klipscheuren, doch ik was te lichtvaardig en zeide maar, de khakies zullen hier niet boven- of komen, wees daar maar niet bang voor; toch evenwel gooiden we onze zadels, tomen jassen, kombaarsen, enz. enz. in een klipscheur, doch verzuimden om ze deerlijk weg te stoppen. Omtrent een duizend treden van ons af waren enige burgers uit dat distrikt, die de Engelsen daar eens even wilden bang maken. Zij schoten enige keren en gingen toen er van door; het gevolg echter hiervan was dat khakie stil hield, zijn wagens langs elkaar trok en order gaf aan

de verschillende troepen voetgangers en paardruiters om de bergen te gaan onderzoeken. Juist onder aan de berg, waarop ik zat, klom een troep paardruiters af en toen hoorde ik het kommando: "search the hills", waarop de Tommies de berg begonnen te beklimmen. Daar ik echter wel een drieduizend voet hoog zat, had ik niet de minste gedachte dat zij ooit zouden boven komen, waar ik zat; ik sloeg hen een tijd lang gade, toen zij onder in de bosjes zochten, doch vestigde al spoedig weer mijn aandacht op het lager; de kanonnen vooral waren voor mij een grote aantrekkelijkheid om naar te kijken. Daar ik steeds door mijn verrekijker zat te turen, kon ik natuurlijk niet zien wat rondom mij gebeurde; opeens hoor ik echter een gezucht en geblaas, en jawel, voor mij op een vijf en twintig treden afstand, stond een khakie, vuurrood van het klimmen en te blazen van vermoeidheid. Ik liet mij achterover vallen en kroop naar een boom, die ik mij al van te voren reeds als schuilplaats had uitgezocht; dat khakie mij niet zag, kwam doordat ik op een klip zat van omtrent een meter hoogte, en doordien hij mij omtrent een minuut tijd gaf, waarin hij even uitblaasde en ik mijn schuilplaats opzocht. Hij liep verder en passeerde toen strijkelings het boompje, waarin of liever waaronder ik zat. Even daarna zag ik meerdere aankomen, allen gingen mij voorbij, niemand dacht eraan om eens even in dit alleen staand boompje te kijken, doch allen hadden het gezicht gericht naar de rand der berg; daar de berg bovendien vol klippen lag, moesten zij wel zeer voorzichtig lopen, wilden zij niet vallen. Dit was nu zowat tegen tien uur in de morgen; tegen elf uur kwam er een luitenantje met een twintigtal khakies aan. Nu dacht ik dat mijn laatste uur geslagen had; ik dacht opeens aan mijn maat die ik nergens zag en die ik net beter dacht dan dat hij natuurlijk gevangen was en nu door de Engelsens gedwongen werd om mij te komen aanwijzen; doch gelukkig liepen ook deze mij voorbij. Zij hielden een veertig teden achter mij stil en daar bleven zij toen zitten. De officier met enkele manschappen keerden toen terug en gingen weer naar het lager; tegen de middag kwamen er weer anderen en gingen de eersten weer weg en tegen vijf uur in de achtermiddag kwamen er weer andere khakies met kombaarsen over hun schouders; deze maakten toen een bedje op, en mij bleef niets over dan maar onder mijn boompje te blijven zitten.

Nauweliks was ik ingeslapen, of ik werd met een schrik weer wakker. Bij het boompje waaronder ik lag, hoorde ik iemand bewegen! Weldra zat hij in een gehurkte houding, zoals ik eerst dacht, naar mij te kijken, doch gelukkig bleek het dat de man nu juist niet met kwade bedoelingen hiernaar toe kwam.

Dit was nog wel het benauwdste ogenblik dat ik die dag had. Ik dacht dadelik: misschien heb ik mij bewogen, en hebben zij de droge takken horen kraken, wat dikwils gebeurde, doordat ik mij haast niet roeren kon. Na enige tijd sliep ik echter weer in en ontwaakte tegen drie uur in de nacht; mijn gehele lichaam trilde van de koude. Ik trok echter mijn baatje maar een beetje vaster aan en sliep weldra weer in.

Toen ik weer wakker werd, begon het juist te schemeren; ik trok mijn baatje weer aan en ging weer op mijn tak zitten, die omtrent een half meter van de grond was. Tegen zeven uur zag ik weer een officier onder aan de voet van de berg komen staan; deze blies zo hard hij kon op een politie fluitje, waarop iemand achter mij zo hard hij kon uitriep: "All right Sir, no Boahs up here!" (Alles wel, mijnheer, hier zijn geen Boeren.) Ik dacht bij mij zelve, jij kunt het niet helpen dat jij tans eens jukt!

Het antwoord van de officier luidde toen: "All right, come down!" Gelukkig, dacht ik, nu zullen zij eindelijk eens afmarcheren, en jawel, khakie pakte zijn kombaarsen weer bij elkaar, en marcheerde langzamerhand naar beneden.

De brandwacht, die achter mij had gelegen, bleek toen te zijn geweest picket no. 3; even daarna ging picket no. 4 af, alsook no. 5 en 6, zoodat tegen tien uur in de morgen de bergen weer schoon waren van khakies. Dat ik blij was, dat ik er zo goed was afgekomen, kan men begrijpen, doch nu wilde ik ook weten hoe of het met mijn maats was afgelopen.

Toen khakie helemaal weg was, kroop ik uit mijn schuilhoek te voorschijn, en ging voorzichtig tegen de berg op, totdat ik boven was; na eerst weer goed gespiegeld te hebben, ging ik eindelijk af naar de plaats waar ik de vorige avond geslapen had. Toen ik bij het huis kwam, trof ik de vrouw in een vreselijke angst aan. Ik vroeg waar mijn maats waren; ze zeide: "ik weet niet."

"Maak toch gou, dat je hier wegkomt," zeide maar steds de arme vrouw. "anders komen ze weer terug en zullen mijn huis afbranden. Ik verzekerde haar echter, dat khakie weg was en dat zij niet meer bang behoefde te wezen. Zij gaf mij toen een stuk brood en een kp koffie, dat smaakte als honig op mijn tong. Daarop wees zij mij een hoge kop aan, en zei: "Gaat daar op, meer kan ik je niet zeggen."

Toen ik tegen de kop opliep, ontwaarde ik mijn vrienden die mij van bovenaf toe-zwaaiden en blijde waren dat ik niet gevangen was. We gingen toen gezamenlijk weer de berg af, en nu gingen we eerst spioneren waar khakie naar toe ging. Op Roossekakal waren allen bij elkaar en hadden ze daar een reusachtig lager opgeslagen.

Nu gingen we weer uit om te zien wat van onze zadels en tomen en kombaarsen enz. geworden was, maar jawel, alles had khakie medegenomen! Mijn maat vond zijn zadel later terug, doch de klappen waren afgesneden en de boom was stuk getrapt, zodat het geen waarde meer had. Ik kocht die dag weer een kombaars voor 10s. van mevr. Wilkens, en die eerste nacht dekten wij ons maar met wat schapevellen toe.

De volgende dag gingen we er op uit om weer kost te zoeken en vonden al spoedig een schaaap. Ook vond ik een oude zadel in een verlaten boereplaats, alsmede meel, vet, een oude pan, enz., enz. We sloegen nu ons kwartier boven op de berg op, hadden van daar een goed overzicht over de omtrek, vooral met mijn kijker konden we alles zien wat khakie deed; welke richtingen hij uittrok, enz. De Woensdag daarop kwamen zij weer terug op de plaats waar wij waren; zij laadden alle families op die daar bij het Boeren hospitaal stonden, waar Mevr. Scheepers hoofd over was; ook de Rode Kruis wagen van Genl. Viljoen viel daar in hun handen en werd ook door hen mede genomen en de helpers en h lpsters gevangen.

Ze kwamen in de namiddag en daar ik in het hoge gras lag te slapen, hebben ze mij niet gevonden; toen ze weer weg waren, kwam mijn maat mij wakker maken en wees mij op de achterhoede, die juist nog over het randje trok.

Donderdags daarop gingen we weer op 'n expeditie uit en vonden hier en daar dingen die wij gebruiken konden, en richtten ons alweer en beetje goed in. Vrijdag en Zaterdag gingen ook ongemerkt voorbij en Zaterdag middag trok het lager weg in de richting Middelburg; ook het kamp dat te Blinkwater stond, zagen we opbreken, daar de Engelsens wel zagen dat ze de Boeren nooit uit de Sekoekoenisbergen zouden krijgen, gaven ze het op en keerden terug.

De vreugde onder ons was niet te beschrijven; we waren alweer achter de Engelsens en niet meer in het midden; kost hadden we volop, dus nu konden we morgen eens lekker aan ht koken en braden komen.

Die nacht slapen we in een schuurtje, dat achter een verlaten plaats stond, en hier zouden we de volgende morgen eens lekker stormjagers bakken; ook hadden we weer een schaaap gevangen, dan nog hadden we aardappelen, wortelen, uien, enz. gevonden,—kortom, wij zouden die Zondag eens een feestmaaltijd houden.

Wij waren tans met ons drieen.

De volgende morgen waren we als gewoonlijk vroeg op. Een van ons ging dadelijk de kop op, om te zien of alles veilig was en de twee anderen gingen aan het bakken. Ik had het beslag aangemaakt en mijn maat had intussen vuur gemaakt. Toen hij nu met bakken begon, nam ik de schotel aardappelen op en wilde ermede

naar de spruit gaan om ze af te wassen. In de deur van het huis gekomen, zag ik ineens een tweetal Engelse paardruiters voor mij staan, welke van hun paarden af sprongen en naar mij toekwamen!

We keken elkaar natuurlijk erg vreemd aan, doch geen hunner zeide een woord. Ook ik was als verlamd; ik zette mijn schotel neer en nu vroeg de eerste khakie mij of er nog meer Boeren in het huisje waren, waarop ook mijn maat te voorschijn kwam. Nu kwam er een officier aangereden, stapte bij ons af, en vroeg onze namen en het kommando waartoe we behoord hadden. Hij liet nu enige khakies over ons de wacht houden, terwijl hij zeide, dat we maar met bakken moesten aangaan, daar zij geen kost voor ons bij het lager hadden.

Zij zeiden mij dat ze van Blinkwater afkwamen om alles af te branden wat hier in de omtrek stond. Spoedig stonden ook alle huisjes hier in het rond in volle vlam, ook de grote boere-wagens, waarvan hier een zestal stonden, werden in brand gestoken, zodat letterlijk niets meer van de plek overbleef.

Toen we klaar waren met bakken, paktten we ons boeltje op en marcheerden we naar de bevelvoerende officier, welke ons enige vragen deed, waarop we op een manier natuurlijk antwoordden. Hij deelde ons mede, dat het gehele Boksburgse kommando zich had overgegeven, alsmede een groot gedeelte van het kommando van Genl. Viljoen, hetgeen ons later bleek de voetgangers geweest te zijn welke op Tootesberg waren gevangen.

Tegen tien uur keerden ze weer terug en gingen naar Roossenekal toe; wij moesten onze geweren dragen, doch de sloten hadden zij eruit genomen, alsmede onze ammunitie; beide hadden we Lee-Metford geweren van de slag van Belfast; deze werden door hen geladen gevonden, naact ons bed, waarop we zeiden dat we dit voor een mogelijke kaffer-aanval deden.

Na een uur en een half lopens, kwamen we te Roossenekal aan, waar we ons tegen de bult op de klippen nederlegden. Daar we geen kombaarsen hadden, moesten we maar zo gaan slapen, doch een barmhartige schildwacht leende ons een van de zijnen, zodat we toch op een manier die nacht slapen. Het consigne was dat, wanneer we ons maar even optilden, zouden we onmiddellijk de kogel krijgen, zodat we voorzichtigheidshalve doodstil bleven liggen.

De volgende morgen vertrokken we in de richting Middelburg. Daar mijn voeten reeds zeer waren van de wandeling van de vorige dag, werd ons toegestaan op een wagen te rijden, terwijl de wacht om ons heen steeds moest lopen; 's avonds slapen we steeds tussen de khakies in, voor ons, achter ons, naast ons, overal was het khakie.

Na een paar dagen trekkens werd ons

een stuk schaapvlees beloofd, doch hoe dikwils wij er om vroegen, het daagde nooit op; nu, gelukkig hadden we kost genoeg bij ons, zodat we uitkwamen tot op Middelburg.

Daar aangekomen, werden we in de "Townhall" gezet, waarvan men een fort had gemaakt; hier vertoefden we een driel-tal dagen en werden toen gezamenlijk in open veeuwagens naar Pretoria vervoerd, alwaar ik omtrent begin Mei aankwam.

In dit kamp ontmoette ik voor 't eerst weer iemand van mijn familie; wat mijn eerste vraag was, na in geen 2 jaar van mijn ouders gehoord te hebben, laat zich licht begrijpen; gelukkig waren allen welvarende, zodat ik toen weer opgeruimd werd. Mijn plunje was allertreurigst, en ik was dankbaar toen ik het verwisselen kon voor nieuw goed, dat mijn zwager voor mij in stuurde. Bovendien waren we in die korte tijd dat wij gevangen waren, vol ongedierte geworden, voornamelijk daar we geen kombaarsen hadden en deze van de khakies moesten te leen vragen.

Na weer een paar dagen in dit kamp, vertrokken we naar Durban; we werden weer in veeuwagens geladen, welke zo hoog waren, dat we onmogelijk er over heen konden zien, en dan bovendien in kleine wagens, die met twee schotten twintig tot twee en twintig man, en in grote dertig man. Om te staan, was er plaats genoeg, doch toen het avond werd, toen werd het benauwder. Hadden wij geen bagage bij ons gehad, dan was het nog gegaan op u manier, maar ieder had een of twee zakken bij zich, waarin een beetje kleren en beddengoed enz. We konden net vijf in de breedte liggen en vier in de lengte, maar wilde een zich ondraaien, dan moest de gehele rij ondraaien, in die wagen waar ik in was, werden op Elandsfontein nog twee menen in gestopt, zodat we toen onmogelijk alien op de grond konden liggen. Daarbij kwam nog, dat een zekere heer F. uit het Zoutpansberg distrikt hevig ziek werd aan dysenterie, alsook een burger L.; beiden werden later voor dood uit de wagens gehaald, en hadden hun bewustzijn verloren, alsook natuurlijk de beheersing hunner organen. In zo'n toestand werden we uit Transvaal gevoerd. Had de reis nog maar, zoals gewoonlijk, tussen de 24 en 30 uur geduurd, dan was het nog uit te houden geweest, doch nu deden we juist acht dagen erover, zodat men wel kan denken dat we blijde waren toen we in Durban kwamen. We werden tot voor het bootje, dat ons vervoeren zou naar de grote boot, met de trein gebracht; nacht noch dag mochten we de trein verlaten; na Ladysmith verliet ik voor het eerst, na zes dagen rijdens, de truck waar ik in was; we leefden op blikjes corned beef en beschuit, en kregen tweemaal per dag een soort vocht te drinken, dat dor sommigen voor koffie, door anderen voor thee gehouden werd.

Op Standerton werd de heer P. uit de wagen gehaald, de man was geel van kleur; terwijl enige stations verder op Van L. er uit werd gelaten. Beiden werden op draagbaren naar de hospitalen gedragen. Ook uit andere wagens zag ik mensen dragen, doch daar we niet boven de wagen uit mochten kijken, heb ik er niet veel van kunnen zien.

In Durban aangekomen, lag het Engelse troepenschip de "City of Cambridge" al op ons te wachten; er waren reeds een vijf honderd Boeren op en we maakten zowat de duizend vol.

In de namiddag staken we van wal, waarheen, ja dat wist niemand, doch dat kwam er bij ons ook niet op aan. Na de vreselijke reis die we gehad hadden in de trein, waren we blijde weer eens onze ledematen, die geheel stijf waren geworden, uit te rekken.

Direkt toen we op de boot kwamen, moesten we onder in, en werden aan tafels geplaatst, 16 man ieder; door deze 16 man werd dan een "Voorman" benoemd, die de titel kreeg van korporaal, en die voor de tafel verantwoordelijk was, dat ze netjes en schoon gehouden en dat het servies, bestaande uit blikken borden en tinnen vorken en lepels, volledig bleef.

Bovendien hadden we een censor aan boord, een gewezen Transvaals burger, doch die de Engelsen een beetje wilde helpen; deze kwam ons elke morgen en avond tellen, alsof midden op zee ook al Boeren kunnen weglopen!

Het eten dat we aan boord kregen, — daar zal ik maar niet veel van zeggen; 't vlees had zeker al tien maal de reis gemaakt, want ofschoon het ijs-vlees was, was de kleur ervan niet rood maar blauw, nu en dan zag men zo'n twintigtal schapen de een achter de ander over boord gaan, doch dan werd de slager wer bang dat hij niet zou uitkomen, en werd er maar weer "Trish stew" van gemaakt.

Dan kregen wij ongeschilde aardappelen en rijst; dit maakte tenminste het middagmaal uit; voor ontbijt kregen we pap of porridge, waarbij zo nu en dan wat stroop of anders stukjes vlees in een beetje soep. Wanneer men in aanmerking neemt dat het vlees nooit gewassen werd, doch vol vuil en zaagsel en weet ik niet al wat nog meer, dan kunt ge wel begrijpen, dat diegenen die aten, dit alleen deden om in het leven te blijven, doch bij elk hapje zag men de mensen grillen.

Nu, dit reisje duurde een twintigtal dagen, en op 3 Juni landden we op Indie's grond, nl. de haven van Madras. We werden vanaf het grote schip op kleinere geladen en van deze kleinen weer droegen de koelies ons tot naar het land.

Daar stonden grote tenten voor ons gereed en begaven we ons daarheen, aangekeken door duizenden koelies, die nu toch eens wilden weten hoe de Boeren er wel uitzagen. Na enige verversingen ge-

bruikt te hebben, werden we naar een trein geleid, die behoorlijk op slot werd gedaan, en zo stoomden we dan weg, nagekeken door miljoenen koelies, waarvan sommigen ons hartelijk toeuifden.

Na de gehele nacht doorgereden te hebben, kwamen we de volgende morgen te Trichinopoly aan, een groot koelie-dorp; ons kamp was omtrent een goed uur loopen van het dorp gemaakt, het bevatte 10 huizen, van amboes en banana-bladeren gemaakt, op palen van palmbout, benevens een huisje waar de officieren hun intrek moesten nemen. Het geheel zag er keurig netjes uit, alles was nieuw en zindelijk. In ieder huis werden 50 manschappen geplaatst en ieder kreeg een houten kartel, waarop hij zichzelf van kokosharen matras moest gaan opvullen, alsmede een ekstra matras-sloop, twee lakens, twee kussens-slopen, welke men ook met kokoshaar kon vullen, een kombaars en een blauwe mat, welke men overdag om het kooigoed moest rollen en dan met een grote riem moest vastmaken. Dan kreeg ieder een ge-emaillerd bord en beker, mes, lepel en vork. Ook kregen we een volledige uitrusting kleren, bestaande uit wit linnen hemden en broeken, en voor Zondags een blauwe broek en baatje. Het model was geheel en al de hospitaal kleding; een jongen van twaalf jaar kreeg dezelfde kleren als een man van zestig en beide paste het; verder sokken en pantoffels en een paar militaire schoenen om buiten mede rond te loopen. Allen waren verbaasd over de goede ontvangst die we er hadden.

Ieder huis had een keuken waarin twee koelies voor ons kost kookten, dan was er een koelie die het huis schoon hield, een andere die water voor ons aanbracht, kortom, we konden maar net eten en slapen.

Iedere 100 man had een Engelse sergeant om te zien dat alles recht ging, en in ieder huis werd een kaptein gekozen die weer aan de sergeant verantwoordelijk was voor alles wat er in het huis gebeurde.

Over het gehele kamp voerde een majoor het bevel, bijgestaan door een kaptein, een luitenant en een sergeant-majoor. Om het kamp heen waren een veertigtal doorn-draden gespannen, zodat het maar moeielijk zou wezen om hier over weg te komen, bovendien stonden er een twintigtal khakies nacht en dag om ons; het gehele kamp was elektrisch verlicht, gloeilichtjes in de huizen en grote booglampen rondom het kamp.

Iedere morgen moesten door onze mensen de rantsoenen gehaald worden, bestaande uit vlees, aardappelen, rijst en brood, dan koffie, suiker, melk, thee en een weinig groente, ook werden er iedere morgen twee mandjes hout gehaald.

Al spoedig maakte men met deze en gene kennis, vormde klubjes en trachtte op alle mogelijke manieren de tijd te doden;

sommigen maakten met zakmessen heel aardige dingetjes, zoals portret-raampjes, slangendoosjes en honderd andere kleine snuisterijen, anderen brachten weer de tijd zoek met schaken of dammen of kaart spelen; een ieder had al spoedig wat gevonden om de tijd te verdrijven.

Een van de zeer grote bezwaren was wel de ontzettende hitte. Op de eerste dag reeds dat we in het kamp kwamen, stierf er iemand aan zonnestral en lagen er een viertal anderen ook met dezelfde ziekte; een oude man van 57 jaar, een zekere P. v. d. Walt, draaide diezelfde nacht bij de dood om; reeds had de dokter hem opgegeven, doch door zorgzame oppassing werd zijn leven gered. Een hitte van 120 graden in de schaduw was zowat onze dagelijkse temperatuur. Liggen kon men dus onmogelijk, daar in minder dan geen tijd het hoofdkussen watermat was; buiten loopen mocht men niet, uit gevaar voor zonnestral; onder de warande's was het nog 't lekkerste, meestal woei er een lekker windje en was het dan een beetje koel, de stof die de wind somtijds echter meebracht, was verschrikkelijk, wanneer men een half uurtje op zijn bed lag, dan kon men geen linnen meer onderscheiden. Dit duurde gelukkig echter maar enige maanden in het jaar,—ik meen van Juni tot September—daar vandaan wordt het een beetje koeler. 's Avonds na vijf uur dan kon men lekker buitenkant rondlopen, dan zag men gewoonlijk klompjes mannen zo twee aan twee om het kamp lopende. De omtrek van het kamp was zowat een kwart mijl, dus wanneer men vier keer om het kamp had gelopen, dan had men een mijl afgelegd, en hiernaar berekenden we onze wandelingen.

Ook des morgens vroeg was het lekker om om het kamp te loopen. Velen onzer hielden zich onledig met alle soorten van sports: de Engelsers hadden ons voorzien met verschillende sport-artikelen en daarmee doodden we de tijd. We hadden er cricket, voetbal, tennis, quaits, gymnastiek, dan schak, dam en domino-spellen, alles ons door de Engelsers verschaft. Het kamp was natuurlijk te klein om voetbal of cricket in te spelen, zodat daarvoor buiten het kamp een ander kamp was gemaakt.

De Engelsers kwamen ons dikwils uitdagen om een wedstrijd of "match" te spelen, en dan gingen we—onder geleide natuurlijk—het kamp uit en speelden op hun grond.

Verder telden we enige verenigingen in ons kamp, waarvan sommige zeer ten nutte der Boeren waren; zo hadden we bv. twee debats-verenigingen, welke geregeld eens per week 's avonds vergadering hielden en dan zeer belangrijke onderwerpen debatteerden. De gymnastiek vereniging vergaderde ook tweemaal per week, dan werd er eerst drill gehouden en dan aan de werktuigen gewerkt. Door eigen fond-

sen hadden we de laatsten bij elkaar gebracht, t.w. rekstok, brug, ringen, springplank en dumbbells. Enkelen van het jonge geslacht hebben hier heel aardig leren werken.

Een andere voornamé faktor in het kamp was de Hollandse school, deze werd bezocht door een honderd zestigjarige leerlingen; dan nog had men de Engelse school, waar ook een dertig jongens en mannen school gingen. Verder bestond er een katechisatie-klas, welke ook zeer druk bezocht was, en dan was er nog een zangvereniging en muziekkorps.

Over al de verenigingen was een Centraal Sport Komite gekozen; dit komite regelde al de werkzaamheden en verdeelde de tijd van het gebruik der zaal en stond in direkte verbinding met de Major van het kamp om steeds aanvragen te doen voor suppletie van sport-artikelen en omtrent het houden van bijeenkomsten. Nu en dan werd er door ons sports gehouden ter herdenking van merkwaardige feiten, terwijl ook des avonds door ons konserten werden gegeven.

Evenals men in Afrika veel Boeren aantrof, die de Engelsen hielpen, zo ook in Indie; die mensen werd het echter zo onplezierig gemaakt, dat ze na zekere tijd het niet meer in het kamp konden uithouden en veiligheid moesten gaan zoeken op een andere plaats. Toen het die soort mensen te lastig werd gemaakt, vertrokken er 103 uit het kamp. Daar er in het geheel zowat een twee honderd en vijftig waren, verzocht de major van het kamp nog een paar honderd mensen die beloven wilden met deze in rust en vrede te leven, hoewel natuurlijk afgescheiden; hierop gingen de gematigden ook het kamp uit en bleven, zoals sommigen het noemden, alleen de "wilden" over.

Slaan wij nu een blik in het ander kamp. Voor men daar naar toe gaat, wordt men voorzien van een grote blauwe jas, welke zowel voor regen als koude moest dienst doen, verder een khakie-kleurige koordbroek, een dikke das en meer onderkleedren. Nu, het klimaat was er dan ook bijzonder lekker, een zeer gematigde warmte bij dag en een koude bij nacht, zodat men onder drie dekens soms nog niet warm werd. Hier was geen draad om het kamp gespannen, doch waren er bakens op de bergen geplaatst, zodat men vrij rond kon lopen; wilde men echter het dorp gaan bezoeken, dat op een uur lopen van het kamp was, dan moest men hiervoor speciale permissie aanvragen, welke doorgaans steeds verleend werd. Toen het kamp

op Kaity stond, kwamen dagelijks vele mensen ons bezoeken; zodoende raakte men al spoedig bekend met enkelen uit de omtrek en werd men wederkerig de die bezoekers bij hun aan huis gevraagd.

Apropos, van het bovenstaande aangaande het Kaity parool-kamp dient echter nog opgemerkt, dat men stellig verkeerd zou doen door te denken,—zoals toenmaals veelal gedaan werd—dat dit kamp hoofdzakelijk was samengesteld uit mensen, die zich elders onmogelijk hadden gemaakt. Behalve de 'gematigden' die er ook uit verschillende kampen op de vlakte, samengetrokken werden, kwamen telkens mensen direkt uit Z. Afrika in dit kamp aan. Bij aankomst aan de kust, werden de krijsgangevangen gewoonlijk gesteld voor de vraag of ze op de vlakten, in kampen, dan wel in de bergen onder parool wilden gaan. En velen, die in Z. Afrika eerlijk op het slagveld gevangen waren en beziel met de warmste patriotisme, verkozen om gezondheidsredenen of andere overwegingen, het kamp in de bergen. De parool die men geven moest, was schriftelijk en bevatte hoegenaamd niets dat strijdig was met de plicht of het eergevoel van de burger.

Sommigen onzer kregen geregeld brieven van huis, terwijl weer anderen nooit enig teken van huis kregen; de reden daarvan was natuurlijk dat de inhoud van een brief misschien de censor verdenking gaf op een zekere correspondentie of dat er iets in een brief stond dat beledigend voor de Engelsen was.

Eindelijk brak de maand Juni aan en daarmede de vrede.

Begin Augustus werden we aangezegd, ons gereed te maken om huis-toe te gaan. Dat dit ons allen hoogst welkom was, behoeft ik niet te vermelden.

Een ander ding was ons echter minder aangenaam: ons werd uitdrukkelijk medegedeeld, dat we eerst de eed van getrouwheid aan Z.M. Koning Eduard VII moesten afleggen, anders mochten we niet verderkeren; 'n 40tal hardkoppen in ons kamp verzette zich hiertegen, met 't gevolg dat toen we weggingen, zij achter moesten blijven, dat voor sommigen zeer harr moet geweest zijn. Wij vertrokken naar Bombaai en scheepten daar in op het troepenschip "Engelsman" en voeren in 21 dagen weer terug naar ons geliefd Z. Afrika. Wij landden in Durban, gingen daar nog voor een week in een kamp en daar vandaan bracht de trein ons naar onze verschillende woonsteden.

Ten Volkstem-kantore, St. Andriessiraat, of Post-
bus 389, Pretoria.

is nog steeds verkrijgbaar:—

“ONZE KRIJGS-OFFISIEREN,” een Portretten Album van
over de honderd der voornaamste Offisieren uit de laatste oorlog,
met een korte levensschets van ieder.

In verschillende banden van af ... .. **6s. 6d.**

“PAUL KRUGER'S AFKOMST EN FAMILIE,” met ver-
scheidene zeldzame portretten en afbeeldingen, o.a. een reeks van
tien portretten van de overleden President van af 28-jarige leeftijd
tot 14 dagen voor zijn dood.

In verschillende banden van .. ... **2s. 6d.**